

LD
„LUNGO DROM“

Elhunyt Kemény István szociológus

Hosszan tartó betegség után 83 éves korában elhunyt **Kemény István** szociológus – tudatta **Passuth Krisztina**, a szociológus felesége az MTI-vel. **Demszky Gábor** főpolgármester részvétét fejezte ki a családnak, és kezdeményezi, hogy egykori tanárát, mesterét, főtanácsadóját a Fővárosi Önkormányzat tekintse saját halottjának.

Az 1925. augusztus 14-én Kaposvárott született Széchenyi-díjas szociológust április 14-én, hétfőn érte a halál, temetéséről később intézkednek.

Kemény István 1947–1948-ig a Teleki Pál Tudományos Intézet munkatársa, 1948–1957-ig középiskolai tanárként dolgozott, 1957-ben két évre bebörtönzik, 1959–61 fordítóként tevékenykedik. 1970–1973-ig az MTA Szociológiai Kutatóintézet munkatársa, 1973-ban publikációs tilalom alá helyezik, 1973–1976 szabadfoglalkozású szo-

ciológus, 1977-ben Párizsba emigrál, 1978–1981-ig a Maison des Sciences del, Homme, 1983–90 az École des Hautes Études en Sciences Sociales munkatársa, a Magyar Füzetek szerkesztője. 1980–1990-ig a Szabad Európa Rádió külső munkatársa. 1990-ben hazatér, 1993-tól a Magyar Szociológiai Társaság alelnöke, 1992-től elnöke.

Kemény István 1990–1992 az MTA Szociológiai Intézetének tudományos tanácsadója, egy éven át az intézet igazgatója. 1990-től a budapesti főpolgármester főtanácsadója.

1994-ben a szociológiai tudományok doktora címet kapja, a Nagy Imre-émlékplakettet 1994-ben kapja, Deák Ferenc- és Széchenyi-díjas (2003).

Főbb művei: *Parasztágunk útja* (1947), *Társadalmi rétegződés Magyarországon (Mód Aladárnéval, Ferge Sándornéval és Láng Györgynéval, 1966)*, *Elméletek a társadalmi rétegződésről* (1969), *A gazdasági vezetők magatartása* (1970), *A szexuális élet szociológiája* (szerk., 1972), *Az alacsony jövedelmű népesség életkörülményei Magyarországon* (1972), *A magyarországi cigány lakosság* (1976), *Ouvriers Hongrois* (1985), *Magyar munkástanácsok 1956-ban* (1986), *Velük nevelkedett a gép* (1990), *Közelről s távolból* (1991), *Vagyongazdálkodás, városrehabilitáció és lakáspolitikai* (1991), *Szociológiai írások* (1992), *Cigányok Magyarországon* (szerk., 1999), *A magyarországi romák* (szerk., 2000), *A romák/cigányok és a láthatatlan gazdaság* (szerk., 2000), *Cigány gyerekek az általános iskolában* (társszerző, 2002), *A magyarországi cigányság 1971-2003* (társszerző, 2004).

Demszky Gábor az MTI-nek küldött közleményében úgy fogalmazott: Kemény Istvánt tanárának, mesterének tekintette, mert az ő útmutatásával folytatta szociológiai tanulmányait, és ismeretségük az évek alatt barátsággá mélyült, így a szociológus vállalta, hogy segíti közszolgálati tevékenységét, és főpolgármesterré választása óta a főtanácsadója volt.

A főpolgármester szerint Kemény István tudományos igényességének és érzékeny emberi figyelmének köszönhetően kezdődhettek el Magyarországon a szegénység- és romakutatások már a hatvanas évek végén, és munkájában mindig a hitelességre törekedett, nem ismert megalkuvást, ezért kellett kényszerűségből 13 évre az emigrációt választania, de az elsők között volt, aki hazatelepült, amikor már lehetett.

A szabad demokrata politikus emlékeztetett arra, hogy Kemény István a főváros foglalkoztatáspolitikai helyzetéről, a Budapesten élő cigányság népességi mutatóiról, életkörülményeiről készített kutatásokat, s ezek alapján fogalmazott meg ajánlásokat is, így például a romák munkajogi védelmét ellátó centrum, valamint állásközvetítő szolgálat felállításának szükségességét, és a roma népesség felnőttoktatásban való részvételének ösztönzését szorgalmazta.

(MTI)

ROMA LAP

Megjelenik havonta.

Megjelenik havonta a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Közalapítvány és a Szociális és Munkaügyi Minisztérium Esélyegyenlőségi Programiroda Osztályának támogatásával. Kiadja: az „Oktatási és Továbbképzési Központ” Alapítvány 5000 Szolnok, Aranka utca 3. – Telefon/Fax: 06-56/513-952, 513-953. Levelezési cím: SZOLNOK Pí.: 77 5001 – e-mail: otka@interware.hu – Internetcím: www.lungodrom.hu. Főszerkesztő: **Paksi Éva** – Főmunkatárs: **Farkas Kálmán** – Tervezőszerkesztő: **Gudmon András**. Munkatársak: **Géczy József, Hegedűs Sándor, Józsa Zoltán, Nyári Gyula, Rácz Lajos, Varga Ilona**. – Szerkesztőségi titkár: **Pálfi Elvira**. Felelős kiadó: **Farkas Flórián**

Címlapfotó: LD archívum, Halász Katalin, Nyári Gyula

Nyomdai munkák: KARCAGI NYOMDA KFT.

Felelős vezető: **Márkusné Tankó Orsolya és Nagyné Tankó Tímea** ügyvezető igazgató

ISSN 1216-982X

A MÚOSZ etikai bizottságának felhívása a hazai újságírókhoz

A Hivatásunk árulói lettünk?

Motó: „Írástudók árulása. A két világháború között *Julien Benda* nyomán ez volt az egyik legtöbbet idézett slágerfogalom. Ezt követte az újságírók árulása, ami nemcsak a politikai szélsőségekkel való fertőzést és megengedő bratyzást jelent, hanem a mesterségbeli tudás züllését, a minőség folyamatos süllyedését, egyetlen szóval: a bulvárosodást.

Ezt követte a képernyősök árulása. Amikor a televíziózás tömegesen elterjedt és globális napi táplálékká vált, a világ televíziói soha vissza nem térő lehetőség és választás előtt álltak. Kezükben volt a civilizált és félcivilizált emberiség szellemi nivójának emelésére kínálgató páratlan eszköztár. És mi lett belőle? Az önelégült igénytelenség varázsdobozának szervilis kiszolgálása. A felmérhetetlen jelentőségű misszió helyett a megnyugtató műveletlenség, a magabiztos butaság visszaigazolása.” (*Görgey Gábor: A mi televízióink*)

Társadalmunk demokratizmusa – benne a közélet, a média –, válságban van.

Szinte teljesen megszűnt a különbözően vélekedő emberek közötti párbeszéd, eszmecsere, kulturált vita. Hétköznapivá vált a közönségesség, a jó ízlést meghazudtoló durvaság, az otromba stílus.

Elszabadultak az indulatok: a türelmetlenség, a hajlandóság az erőszakra.

Hivatalos szervek, szervezetek képviselői, magánszemélyek megnyilatkozásaikban félreértelmezik, félremagyarázzák a szabadságjogokat. A szabadságjogokkal visszaélők szerint azok, akiknek sérelmeket okoznak, legfeljebb annyi szabadságjoggal rendelkeznek, hogy jogukban áll elviselni a durvaságokat. (pl. Nemzeti ünnepeink megzavarása.)

Társadalmunk állapota csak közös összefogással alakítható jobbra!

A média munkatársainak ebben a folyamatban nagy a felelőssége. Fel kell tennünk a kérdéseket, és választ is kell adnunk rájuk!

Igaz-e, hogy a társadalmi közvélemény kívánja az önelégült igénytelenséget, a megnyugtató műveletlenséget, a magabiztos butaságot? (pl. „Győzike show” típusú műsorok.)

Igaz-e, hogy véleménynyilvánítás szabadsága címén bárkinek joga van mások becsületébe gázolni?

Igaz-e, hogy a közönség igényli a mások magánéletét kiteremtő nyilvánosságot?

Érzik-e felelősségüket a média azon munkatársai, akik közreműködnek emberek morális és fizikai tönkremenetelésben?

Igaz-e, hogy közszerepetnek örvendő személyiségek tisztelői elvárják, hogy azok elesettségét a maga természetes voltában mutassa be a média? (pl. *Antal Imre* sorsa)

Elkerülhetetlen-e, hogy hajdan „nyomdafestéket nem tűrő” kifejezéseknek ma helye van a nyilvános közéletben és a médiában? (pl. Politikuskok ellesett nyilatkozatai;)

Igaz-e, hogy alkotmányértő módon bárkinek is joga van rasszista gyűlöletet szítani a véleménynyilvánítás szabadsága címén lapok hasábjain? (pl. Magyar Hírlap főmunkatársa és tulajdonosa.)

Igaz-e, hogy a demokrácia hívei, a túlnyomó többség igényt tart mindekre? (Így vélekedtek-e azok a meghívottak, akik a trágárkodás miatt elhagyták az Esti Showder felvételét?)

Igaz-e, hogy mindezzel csak a média munkatársai árasztják el a nézőket, a hallgatókat, az olvasókat, akiknek alig-alig van választási lehetőségük, mert a tulajdonosok a bevétel növeléséért kényszerítik erre a média munkatársait? A tulajdonosoknak és a közélet más szereplőinek a felelősségét hogyan lehet meghatározni?

Akik a közvélemény kívánságára, a közízlés állapotára hivatkozva lépik át a jó ízlés mércéjét, a demokrácia szabályait, mérhetetlenül nagy károkat okoznak. A személyes immoralitásra nem ad felmentést a szokás szerintinek feltüntetett gátlástalanság! („Bárki, aki eljön a forgatásra, tudhatja, mire számíthat *Fábry*től, hiszen itt minden megtörténhet.” A műsor producere.) A sajtószabadság a nyomtatott sajtóban, a televíziózásban, a rádiózásban, vagy az internet által megteremtett függetlenségben sem jogosít fel senkit arra, hogy közönséges, igénytelen stílusban, közízlésnek tüntesse fel saját ízléstelenségét, durvaságát, erkölcstelenségét.

A média munkatársainak személyes felelőssége, hogy szembeszálljanak az önelégült igénytelenséggel. Nem nyugodhatnak bele a műveletlenségbe! Nem szolgálhatják a butaságot, a „pénzért mindet szabad” szemléletét!

Hatalmas a veszély, amely demokráciánkat fenyegeti!

A MÚOSZ Etikai Bizottsága minden újságíró figyelmét felhívja arra a személyes felelősségre, amely a szakma követelményeiből fakad. Mindent meg kell tennünk a közállapotok megváltoztatásáért. Csak közösen, csak minden újságíró személyes példamutatásával lehet változtatni közéletünk állapotán, felszámolni a közéletünkben egyre gyakoribb embertelenséget.

Senki nem hivatkozhat a közállapotokra, ebben a köz-kívánságra, amíg önmaga mindent meg nem tesz a közállapotok, a közélet megváltoztatásáért.

A MÚOSZ ETIKAI BIZOTTSÁGA
Budapest 2008. március 29.

A hónap hírei • A hónap hírei

AZ ÉLET MENETE

♦ Az Élet Menete Alapítvány, a Mazsihisz, a Miniszterelnöki Hivatal, Budapest Főváros Polgármesteri Hivatala, a Páva utcai Holokauszt és Dokumentációs Központ, civil szervezetek, zsidó és nem zsidó ifjúsági szervezetek ismét közösen szervezik meg a budapesti Élet Menetét. Az holokauszt áldozatainak emléknapján fáklyás felvonulással emlékeznek az áldozatokra: zsidókra, romákra, másságukért üldözöttekre, ellenállókra és azokra is, akik bátran szembeszállva a fasisztákkal és a nyilasokkal, mentették az üldözötteket. A 2008. évi megemlékezés a Dohány utcai Zsinagóga előtti téren április 16-án este hatkor kezdődik, ahonnan – az elmúlt évhez hasonlóan – fáklyákkal vonulnak végig a „Cipők a Duna-parton” szobor kompozícióhoz, emlékezni azokra az emberekre, akiket a nyilasok 1944–45-ben a jeges Dunába lőttek.

NEMZETISÉGI FILMSZEMLE – ARATOTT A ROMA MAGAZIN

♦ A Magyar Televízió Kisebbségi Műsorok Szerkesztőségének Roma magazinja kapta az első és a második helyezettnek járó díjat, valamint a kisebbségi ombudsman különdíját is az V. Magyarországi Nemzetiségi Filmszemlén. Az első díjat a Számkivetettek című, tavaly készült, huszonöt perces film kapta. Az alkotást Kovács János rendezte és fényképezte, szerkesztője Joka Dávid János. A film helyszíne, Lunik IX. Kassa külvárosi panel cigánytelepe az alkotók összegzése szerint Szlovákia legsűrűbben lakott területe, ahol a hivatalos adatok szerint 4241 ember lakik, 611 lakásban. A valóságban az itt élők száma a hiteztet is meghaladja,

egy lakásban átlagosan tízen laknak. Teljes a munkanélküliség, szinte mindenki segélyre szorul. A szemlén második lett a Lenditem lábamat – portré Balogh Attila ötvenedik születésnapjára című alkotás (2006, MTV). A 32 perces filmet Kovács János rendezte, Nagy István szerkesztette, Dömötör Péter fényképezte.

SZÉKHÁZ OMBUDSMANI SÜRGETÉSRE

♦ A fővárosi roma érdekképviseletnek eddig még nem volt önálló irodája, az elmúlt három ciklusban rendezvényekre, közgyűlésekre a Magyarországi Roma Parlament Tavaszmező utcai helyiségeit bérelték. A jelenlegi Fővárosi Cigány Önkormányzat tavaly március 20-án alakult meg, és az ígéretek ellenére egy éven át iroda nél-

kül volt kénytelen dolgozni, mert a számára kijelölt Szilágyi utca 5. szám alatti egykori tüdőgondozó helyiség irodai átminősítéséhez a lakóépület társasházának közgyűlése nem járult hozzá. Az elutasítás indoka az volt, hogy az iroda létrehozása „a lakóközösség nyugalma, öregek, gyerekek szociális, biztonsági érzését negatív irányban befolyásolná”, így az átminősítést az önkormányzat illetékes osztálya megtagadta.

A Főpolgármesteri Hivatal az ügyben a közigazgatási hivatalhoz fordult, amely új eljárásra kötelezte az elsőfokú építésügyi hatóságot, míg a nemzeti és etnikai jogok országgyűlési biztosa március elején vizsgálatot indított. Kállai Ernő akkor levélben arra kérte Demszky Gábor főpolgármestert, hogy ha a mű-

ködéshöz szükséges feltételt nem tudják biztosítani, soron kívül vizsgálja meg, milyen más helyiség bocsátható a becslések szerint is csaknem százezer fő fővárosi roma közösség képviseletére választott önkormányzat rendelkezésére.

A VIII. kerületi iroda avatásán a főpolgármester az egy éves „huzavonára” utalva beszédében úgy fogalmazott: „remélem, hogy ez csak a ház lakóinak a magán problémája volt, és bebizonyíthatjuk, hogy Budapest a tolerancia városa”.

AZ OCÖ TÖRVÉNYJAVASLATOT KÉSZÍT A SZÉLSŐSÉGES SZERVEZETEK BETILTÁSÁRA

♦ Egy héten belül elkészíti és átadja a parlamenti pártok frakcióvezetőinek és elnökeinek az Országos Cigány Önkormányzat (OCÖ) az általa 70 ezer aláírással kezdeményezett, a félkatonai jellegű szervezetek betiltását célzó törvénymódosító javaslatot. Az OCÖ ennek kapcsán egyeztetésre hívta meg az öt parlamenti párt képviselőit április 17-én a szervezet fővárosi, Dohány utcai székházába. Az egyeztetésen az MSZP részéről Juhász Ferenc alelnök és Teleki László országgyűlési képviselő vett részt, a Fidesz-KDNP frakciót Varga József képviselő, az SZDSZ-t Mohácsi Viktória EP-képviselő, míg az MDF-et Pettkő András frakcióvezető-helyettes képviselte.

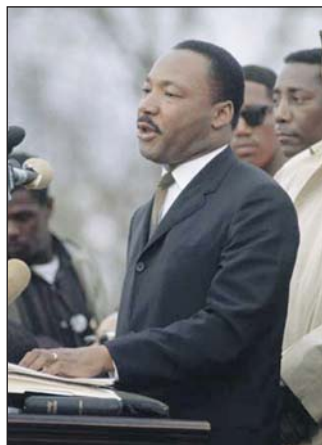
A pártok képviselői abban állapodtak meg, hogy egyaránt nyitottak a törvénymódosítás OCÖ általi előkészületeivel kapcsolatban, a Fidesz és az MDF véleménye szerint ugyanakkor a jelenlegi törvények most is alkalmaznak a szélsőséges szervezetek elleni fellépésre.

Kolompár Orbán, a zárt ajtók mellett tartott egyeztetést követő sajtótájékoztatón úgy fogalmazott: a hazai roma társadalom megtette azt a lépést, hogy az Országgyűlés törvényi kereteken belül fékezze meg a

szélsőségek ámokfutását, így most a parlamenti pártok felelőssége, hogy gátat szabnak-e a gyűlöletkeltésnek, elfogadásra kerül-e még a nyári ülésszak vége előtt az általuk készített tervezet.

MARTIN LUTHER KING ÉS A POLGÁRJOGI MOZGALOM

♣ Atlantai baptista lelkész-család sarja. Érdeklí a jog és az orvostudomány is, végül lelkész lesz. 1954-ben, egy évvel házasságkötése után, Alabama állam Montgomery városában kezdi szolgálatát. A déli államokban akkor még szigorú a faji elkülönítés. 1955 december 1: incidens Montgomeryben. **Rosa Parks** fekete varrónő az autóbuszon nem hajlandó átadni helyét egy fehér utasnak. Rosát ezért letartóztatják, erre fekete aktivisták, **King** vezetésével bojkottot hirdetnek a busz-

vállalat ellen. A lelkésznek dinamitot hajítanak a házára (feladó a Ku Klux Klán), és elítélik a bojkott miatt. Fellebbezés nyomán a szövetségi bíróság alkotmányellenesnek minősíti, és eltörli az elkülönítést az alabamai buszokon. King ezután indít országos erőszakmentes polgárjogi mozgalmat – ülősztrájkok, tüntetések – a szegregáció felszámolásáért. 1964: a polgárjogi törvénnyel hatályon kívül helyezik a faji megkülönböztetés valahány formáját. King Nobel-békedíjat kap.

A fehér merénylet fegyvere 1968. április 4-én Memphisben öli meg.

NULLADIK TAGOZAT AZ ISKOLAI KUDARÇOK MEGELŐZÉSÉRE

♣ Tizenkét éve indult az iskolaotthonos rendszerű, iskolából az óvodába történő átmenetet segítő, kis létszámú nulladik osztály Budapesten, a kilencedik kerületi Lenhossék utcai Dominó Általános Iskolában. A többféle pedagógiai módszert alkalmazó, különböző szakterületű pedagógusok párhuzamosan segítik azon hátrányos helyzetű kisdíjakok tanulmányi előmenetelét, akik az óvodából koruknál és természetüknél fogva kiszorultak, azonban a képességeiken jóval túlmutató általános iskolai követelményrendszernek még nem képesek megfelelni.

Marozsán Győző Adrienn, a nulladik évfolyam kitalálója, s egyben vezetője óvoda-pedagógiai, – tanítói – és gyógypedagógiai végzettséggel rendelkezik. Meglátása szerint, miután a gyermek az első osztályt megkezdte, akkor szembesül a szülő, a diák és a tanár is azzal, hogy milyen óriási követelmények vannak támasztva a diákkal szemben. Azon gyermekeknek szóló kompenzáció ez a képzés, akik keveset jártak közösségbe és gyakran hiányoztak a nagycsoportban. Mint mondta, náluk fejlesztőpedagógusok, pszichológusok dolgoznak együtt a tanítóval, akik azon felül, hogy jól képzettek, jól tudják segíteni az iskola és az óvoda közti átmenetet, tanulási képességeket fejlesztő tevékenységükkel.

KATONAI TÚLÉLŐ TÁBOR ROMA SZÁRMAZÁSÚ FIATALOKNAK

♣ Akarod tudni, hogy milyen az élet angyalbőrben? Kíváncsi vagy a testi és pszichés kondícióra? Akkor gyere velünk Ócsára és a számlára se legyen gondod! A Honvédelmi Minisztérium várja mind-

A MINISZTERELNÖK KÖZLEMÉNYE A HOLOKAUSZT EMLÉKNAP ALKALMÁBÓL

Tisztelt Honfitársaim!

Ma, a magyar Holokauszt Emléknapon a vészkor-szak áldozataira és túlélőire emlékezünk. Azokra a férfiakra, nőkre és gyerekekre, akiket közösségük kitaszított származásuk, vallásuk miatt.

Ilyenkor kötelességünk elgondolkodnunk mindazon, ami több mint 60 évvel ezelőtt Magyarországon történt. Mindez velünk történt, mindannyiunkkal, akik a magyar nemzethez tartozunk, legyünk bár keresztények, izraeliták, más vallásúak.

Szeretnénk hinni, hogy ma minden magyar polgár kegyelettel adózik a meggyilkoltak emlékének, és osztozik a túlélők fájalmában, amikor országszerte sorra gyúlnak az együttérzést kifejező fáklyák lángjai.

De az elmúlt hetek és hónapok történései bebizonyították, hogy sokan vannak, akik nem tanultak a múlt bűneiből. Újból megerősödtek szélsőjobboldali, újfasiszta szervezetek, újból vannak sokan, akik nyíltan és büszkén vallják az embertelen elveket, és a radikális szavaikat most már a radikális tettek is követik.

Ma újra vannak olyanok, akik elkövetnék a múltbéli bűnöket. De a múlt hibáit mi nem követhetjük el: nem nézhetjük tétlenül a szélsőjobboldal térnyerését.

A mai nap ezért már nem pusztán az emlékezés napja; a gyűlölet, a kirekesztés hirdetői nem engedik, hogy az legyen. Április 16-a a figyelmeztetés napja lett: arra figyelmeztet mindannyiunkat, hogy nekünk, demokratáknak újból meg kell küzdenünk a szabadság és a demokrácia ellenségeivel.

A fasiszmussal szemben politikai meggyőződésünk, hitvilágunktól függetlenül egyetlen pártállás létezik: a demokrácia és a szabadság védelmezője.

Minden parlamenti párt egyöntetű állásfoglalására, a civilek bátor kiállására, a nyilvánosságot formálók közös felelősségvállalására és minden demokrata elszántságára szükség van ahhoz, hogy a fasisztákkal szemben sikerrel védhessük meg az országot, a szabadságot és a demokráciát.

Budapest, 2008. április 16.

Gyurcsány Ferenc,
a Magyar Köztársaság miniszterelnöke

azokat az elsősorban roma származású 17–20 éves középiskolás vagy középiskolát végzett fiúkat és lányokat, akik szívesen részt vennének egy különleges katonai túlélő táborban. Bővebben lásd a pályázati felhívást.

A Romaweb,
az MTI, a RomNet,
a hírszerző
a prim.hu, a Hírextra
és a saját forrásai alapján
összeállította:
Paksi Éva

A hónap hírei • A hónap hírei

Cigány Értelmiségiek Országos Tanácskozása

A Művészeti, Oktatási, Kulturális, Közéleti Alapítvány (MOKKA) szervezte meg immár második alkalommal az Cigány Értelmiségiek Országos Tanácskozását április 11-én a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) Dísztermében.

Húsz év telt el az első hasonló rendezvény óta, ám az ezúttal *Lakatos Menyhért* író emlékére megrendezett tanácskozást a szervezők a jövőben kétfévente tervezik újra összehívni. Az emlékülés célja kettős: egyrészt szeretnék felvázolni a Magyarországon élő cigányság jelenét és jövőjét, másrészt viszont az eseménnyel is hangsúlyozni kívánják a cigány értelmiségiek helyét, szerepét és lehetőségeit hazánkban.

Az esemény nem titkolt szándéka volt, hogy ki-

emelje a cigány állampolgárok egyenjogúságát és egyenrangúságát az országban.

Akik félelemkeltéssel akarják a cigányügyet kezelni, rossz úton járnak, és nem találhatnak köztünk szövetségesekre – mondta **Balog Zoltán**, az Országgyűlés emberi jogi bizottságának Fideszes elnöke. A politikus kijelentette: „akik úgy gondolják, hogy a cigánybűnözés, mint fogalom segít bennünket a problémák megoldásában, szintén rossz úton járnak”, de „nem segít a cigányságon az sem, ha na-

ponta háromszor elítélik a Magyar Gárdát”.

Balog Zoltán arra hívta fel a figyelmet, hogy az Európai Unióból jelentős támogatás érkezik Magyarországra a romák felzárkóztatására, ám ezeket az összegeket rosszul használják fel. Véleménye szerint a legfontosabb kérdés mégis az, hogy „lesz-e Magyarországon olyan erkölcsi tisztítóútz, ami azokat a szembenállásokat, azokat a zsákutcákat, azokat a tragédiákat, amelyeket a rendszerváltás okozott, orvosolja”.

A svájci alkotmányt idézve megjegyezte: „egy nép ereje

a leggyengébbek sorsán mérhető”. Mint mondta, ebben a tekintetben rossz helyzetben van Magyarország, mert a cigány kisebbség fejlődéséért még sokat kell tenni, különösen az életszínvonal terén. Hozzátette ugyanakkor, hogy a mély szegénységben élő társadalmi rétegeket nem külön-külön, hanem együttesen kell felemelni, a romákat a többi magyar állampolgárral együtt kell felzárkóztatni.

Teleki László szocialista képviselő felszólalásában elmondta: „irodalom és zene nélkül nem kisebbség a ki-

sebbség”, ugyanakkor kitért arra: az oktatás, a lakhatás és a foglalkoztatás kérdését komplexen kell kezelni.

Beszélt arról, hogy a cigány telepek felszámolása és általában a romák társadalmi felzárkóztatása érdekében „a politikusok ne csak politikusként, hanem érző emberként szólaljanak meg”, a honatyáktól pedig „kevesebb szónoklatot, több tettet” kért. Azt is a mindenkori kormányának rótta fel, hogy mindössze egyszázalékos a cigányságon belül a diplomások aránya, ugyanis a hatalom őket legtöbbször csak alantas munka végzésére tartotta alkalmasnak.

Szavakkal sokra már nem megyünk.

A cigány kultúrának saját intézményrendszere van szüksége – jelentette ki **Orbán Viktor**. „Húsz év telt el az első cigány értelmiségi találkozó óta. Húsz év elegendő távlat ahhoz, hogy számvetésre késztesen mindannyiunkat. Húsz év elegendő távlat, hogy következtetéseket vonjunk le, hogy távlati összefüggéseket is lássunk, és a számvetés mellett a jövőről is szóljunk” – kezdte beszédét Orbán Viktor. Mint mondta a XIX. század második felétől a legtöbb külföldi ember elsősorban a világot járó cigány zenészek által találkozott Magyarországgal és a magyar kultúrával.

Elmondta, hogy az elmúlt húsz év vesztesei között ott sorjáznak a roma emberek is. Példa rá a Fidesz felmérése, mely szerint a roma emberek 15–20 százaléka van alkalmazásban. A Fidesz elnöke emlékeztetett arra, hogy kormányzása alatt volt egy olyan roma oktatási program, amely bár négy éven keresztül jól működött, mára se híre, se hamva.

„Szavakkal sokra már nem megyünk. A cigány kultúrának saját intézményrendszer-

re van szüksége” – jelentette ki Orbán Viktor, hozzáfűzve, hogy a cigány elit utánpótlás kinevelése a kulturális autonómiának lenne a feladata. „Szeretném önöket arról biztosítani, hogy ha a csillagok állása számunkra kedvezően változik, akkor ezt a kulturális autonómia intézményrendszer, reméljük, hogy az önök előterjesztése és javaslata alapján, fel fogjuk építeni” – fogalmazott Orbán Viktor.

A Fidesz elnöke elmondta, hogy az elszegényedő emberek és a ma még saját lábukon megállni képes középosztály közötti történelmi szövetségbe a cigány emberek is beletartoznak. „Ennek a történelmi szövetségnek világossá kell tennie, hogy olyan gazdasági rendszerre kívánunk építeni a jövőben a cigányok s nem cigányok számára egyaránt Magyarországon, amelynek a középpontjában az a gondolat áll, hogy miképpen segíthetjük munkához az embereket. Amikor nem hozunk létre Magyarországon százezer számra új munkahelyeket, addig hiába következik be a pénzügyi mutatók átmeneti javulása, valójában a gazdaság válságából, amely társadalmi válságot is eredményez, nem tudunk kilábalni” – jelentette ki Orbán Viktor.

A neoliberais gazdasági és társadalmi reformkonceptió a magyarországi cigányság számára balítélet és sorscsapás – fogalmazott. A cigányságnak tíz éves felemelkedési programra van szüksége, amely a munka és a tanulás mellett a saját kulturális teljesítménynek is teret ad, fontosságot és elismerést biztosít. „Meggyőződésem, hogy a lehetőséget a többségi nemzet adhatja meg, a felelősséget pedig a cigány közösségnek kell vállalnia azért, hogy ezt a lehetőséget kihasználja. Egy másra vagyunk utalva” – mutatott rá a Fidesz elnöke.

Orbán Viktor beszéde végén elmondta, hogy saját eszközeivel azon dolgozik, hogy a roma politika kormányzati ciklusokon átívelő legyen Magyarországon.

Le kell számolnia az illúzióval

Le kell számolni azzal az illúzióval, hogy a többség majd megoldja a cigányság helyzetét, ezért összefogással kell megteremtteni a felemelkedéshez vezető utat – hangoztatta **Kállai Ernő** kisebbségi ombudsman. A nemzeti és etnikai jogok országgyűlési biztosa beszédében úgy fogalmazott: bár még csak „maroknyian vannak”, a magyarországi roma értelmiségieknek kell megfogalmazniuk, hogy milyen útra akarják vezetni a roma népcsoportot, nekik kell megfogalmazniuk, mi az, amit reálisan vállalni tudnak.

„Már az ajtón dübörög a következő generáció” – mondta a kisebbségi biztos, hozzátéve, eljön az az idő, amikor fiatal értelmiségiek, jó szakemberek követelik majd a helyüket, már vannak erre utaló jelek

Kállai Ernő szerint „luxus” a romák megosztottsága. Véleménye szerint a roma népcsoportnak „megfelelő nyomásgyakorló erővel” kell befolyásolnia a kormányzatot, s a társadalmat.

Az ombudsman súlyosnak nevezte a romák szociális helyzetét. Felidézte, hogy valamennyi kormány fontos programokat indított a romák érdekében, de áttörő változást egyik sem hozott. Ezek a programok, akárcsak a rendszerváltozás előtti tervek, pusztán illúziók voltak – tette hozzá.

Súlyos problémának látja az országgyűlési biztos azt is: úgy nő fel egy generáció, hogy nem lát munkába járó embereket, példákat, példaképeket.

A konferencián Kállai Ernő úgy fogalmazott: „felké-

szülten kell várnunk a lehetőségeket, beszéljünk végre nyíltan arról, hogy mik lehetnek a megoldások kulcsai, és bizzunk abban, hogy a következő generáció elfoglalhatja méltó helyét a társadalomban”.

Európa legnagyobb kisebbsége véleménye szerint a „pusztulás felé halad”

A rendszerváltás óta rosszabbodott a magyarországi romák helyzete, míg 1990 előtt 65 százalékos volt körükben a munkanélküliség, addig mára ez az arány mintegy 85 százalékra növekedett, ezért a kormányzat részéről egyértelmű döntésre van szükség a cigányügyben – állapította meg **Farkas Flórián**, a Lungo Drom elnöke. Európa legnagyobb kisebbsége véleménye szerint a „pusztulás felé halad”, amelynek megakadályozására a kisebbségi törvényt Magyarországon „radikálisan kell módosítani”. Ebben beletartozik, hogy a képvisleti szervezetbe a nemzeti és etnikai kisebbségek, így a romák is, társadalmi számarányuknak megfelelő arányban delegálhassanak küldötteket.

Megjegyezte, hogy a helyi és területi kisebbségi önkormányzatoknak több pénzt kell juttatni, mert az idén jelentősen csökkentették ezeknek a testületeknek a költségvetését.

A politikus megállapította: „a Lungo Dromon keresztül a magyarországi cigányság kikerülhetetlen politikai erővé vált”. Mint mondta, a szervezet 28 ezres taglétszámmal és 1.594 helyi cigány önkormányzati képviselővel rendelkezik. Tizenöt megyében a cigány területi önkormányzatokat is a Lungo Drom vezeti. Arról is beszámolt, hogy két hét múlva létrehozzák a Lungo Drom Kollégiumot a Lakite-

lek Alapítvány segítségével.

Raduly József, a tanácskozás szervezője a Lakatos Menyhért író emlékére szervezett konferencián azt mondta előadásában, hogy „emberek asszimilálódhatnak, de egy népcsoport nem”. A beolvadás elkerülésének érdekében „meg kell őrizni a roma kultúrát, mert ha ez nincs, akkor egy nem-

zet veszhet”. Megjegyezte, hogy a cigányságnak nincs anyaországa, ezért nincs kitől segítséget kérnie. Ezzel összefüggésben beszélt arról, hogy a romáknak kettős identitással kell rendelkezniük.

A politikai megosztottsággal kapcsolatban kijelentette: „nincs jobb- és baloldali értelmiségi, mint ahogy nincs baloldali, vagy jobb-

oldali villanyszámla sem”. Emlékeztetett arra, hogy az első cigány értelmiségi tanácskozást 1988 tavaszán tartották, amelyet a Magyarországi Cigányok Kulturális Szövetsége rendezett, ami a roma értelmiség gyűjtőszervezetének számított. Ebből emelkedtek ki a későbbi roma politikusok, kisebbségi önkormányzati képviselők és közéleti szereplők.

Gál József teológus, az Országos Cigány Önkormányzat volt alelnöke a cigányság felemelkedéséről szólva kijelentette: „az álmvilágból, a képzelődésekből fel kell ébrednünk, és a realitásokhoz kell ragaszkodnunk”. Kiemelte a romák összefogásának fontosságát: „meg kellene tanulnunk egymást megbecsülni, hiteles cigány politikusokra van szükség”.

Sólyom László köztársasági elnök beszéde a II. Országos Cigány Értelmiségi Tanácskozásán

*Tisztelt Konferencia!
Hölgyeim és Uraim!*

A cigány értelmiségi II. országos tanácskozása méltóságteljes külsőségek között kezdődött meg a Magyar Tudományos Akadémia dísztermében. Reprezentatív az előadók névsora is – amelyben éppen csak egy hajszálnyi többségben vannak a cigány értelmiségek. A konferenciát megnyitó magyar és cigány himnusz, valamint a záró gálakoncert között előre elkészített felszólalások követik egymást.

Mégsem gondolom, hogy pusztán protokolláris esemény részesei vagyunk. Arra számíthatunk, hogy különféle megközelítésekkel, és éppen emiatt, végül egy összetett és árnyalt kép fog kirajzolódni a cigányság magyarországi helyzetéről. Hiszen éppen ez lenne az értelmiség feladata: a megrögzött előítéletek, a hibás általánosítások és az egyoldalúság helyett a differenciált gondolkodást képviselni. Ez volna az, ami egyszerre mind a politikai manipulációt is távol tudja tartani a cigánykérdéstől.

Igy tehát a cigány értelmiségi konferenciáján minden, a cigányságot érintő téma jogos és helyénvaló. Engedjék meg azonban, hogy bevezetőmben a cigány értelmiség lehetséges szerepéről beszéljek.

Lakatos Menyhért emlékére hívták össze ezt a tanácskozást. Remélem, az ő szellemében is. Lakatos Menyhért megrázó művekben tárta a magyar társadalom elé a cigányok helyzetét, és egyszerre mind elindította az emancipációért való küzdelmet. Ő vitte be a magyarországiakat a cigányság nemzetközi összefogásába.

Ma a cigányság körében Európában határozott igény van a nemzetként való elismertetésre – ismeretese az ünnepekre, jelképekre vonatkozó határozatok is. Magyarországon a cigány nagyságrenddel a legnagyobb nemzeti és etnikai kisebbség. A cigány öntudat erősödésének tudják be népszámlálásokon a cigány nemzetiség vagy anyanyelv bevallásának olyan növekedését, amely a népszaporulatnál nagyobb mértékű. Ez a nemzetképző cél, persze más tényezőkkel együtt, mint például a városokba áramlás, elősegíti az etnikai alcsoportok egységesülését is.

Ugyanakkor jelen van az ezzel ellentétes tendencia is: a törekvés az integráción túl a beolvadásra. Tudományos vizsgálatokban találkozhatunk az asszimiláló, ún. transz-etnikai csoporttal, amely mind a ci-

gányoktól, mind a magyaroktól világosan elkülönül. Értékkrendjében, magatartásában hol a cigányokhoz, hol a magyarokhoz áll közelebb, s a többségi társadalom viszonyulása hozzájuk – beleértve a hatóságokét is – szintén a két csoporthoz képest középen álló jellemzőket mutat.

Ha ebből a szempontból nézzük a cigány értelmiség feladatát, az ahhoz a hivatáshoz hasonlítható, amelyet a modern nemzetek kialakulásakor az értelmiség magáénak vallott, és nemzetük elismert. Ez pedig a nemzeti identitás és önkép elemeinek kidolgozása, a közös történelem megalkotása, beleértve a nemzeti mítoszok meggyökereztetését; továbbá a saját művészet nemzeti művészetként való elismertetése. Nehéz elhárítani a párhuzamokat az egykori magyar nemzeti intézmények felállításával, a Nemzeti Színházzal, a Nemzeti Múzeummal és könyvtárral, vagy akár a Magyar Tudományos Akadémiával, amikor cigány múzeum, cigány könyvtár és levéltár, cigány színház és cigány egyetem követeléséről olvasok. Mindemögött a saját kultúra emancipálása áll. A saját úton, nem a többség által meghatározott és kizárólagosnak elismert tudás és kánonok alapján eljutni a csúcsokra. Ebbe az összefüggésbe tartozik a cigány identitás növekvő vállalása azok között, akik értelmiségivé váltak.

Az említett klasszikus értelmiségi szerepminta persze nem mindenben korszerű. Nem hiszem, hogy a mai értelmiségi próféta, aki lángoszlopként vezeti népét a tűzön-vízen át. A feladat nem kisebb, és talán nehezebb is. Ma egy nemzeti kisebbség és kultúra fennmaradását, mint népi kultúráét, már csak ideig-óráig tudja biztosítani egy-egy közösség elszigetelt és zárt volta. Minden nemzetiségnek modernizálódnia és alkalmazkodnia kell. A cigányságnak pedig különösen hatalmas történelmi hátrányt kell behoznia, és megtalálni az utat és a beilleszkedéshez az azonosság megtartása mellett. Ehhez kell igazi bátorság és vízió. És ehhez kell mindenek előtt önállóság. Kiszabadulni a politikai követő magatartás fogságából. Önállósítani a nyelvezetet, tisztázni a fogalmakat. Érzékenyen és öntudatosan megkülönböztetni a történelemből hozott strukturális problémákat a valódi, szándékolt diszkriminációtól, és mindegyik ellen a maga eszközeivel fellépni. Semmilyen tekintetben nem eszköze válni. Megértetni kell, hogy kölcsönös felelőssége és kötelessége van egymással szemben a cigányoknak és a magyaroknak.

Tudom, hogy a cigány értelmiségi státusz vállalása sem a többségi társadalom, sem a cigányság felé nem könnyű. Köszönet illeti mindnyájukat. Egy-egy tehetséges gyermek kiemelkedését a család és a közösség nehezen éli meg. A pécsi Gandhi Gimnázium programjába tartozik az állandó kapcsolattartás, s ezért például a hét végén a tanulóval együtt a pedagógus is „hazamegy” a családhoz. De hát ez a nehéz viszony is pont arra utal, hogy az értelmiségi pályára kerülés végső célja a szakadék megszüntetése, a cigányság egészének felemelése. A nehézségek ellenére is hiszek abban, hogy a tanulás, tehetség és szorgalom által kiemelkedő emberek, önök, példát mutatnak, s vannak fiatalok, akiket vonz és ösztönöz ez a példa. Ezt szerettem volna hangsúlyozni a roma tudósok és művészek meghívásával a Sándor-palotába pont egy évvel ezelőtt. Ezért tartom szintén nagy horderejűnek a *Kalyi Jag* művészetét, és ettől elválaszthatatlanul a hozzá kapcsolt iskolát. A cigányság felemelkedésének útja ugyanis nem az asszimiláció.

Az értelmiségivé válás útja az iskola. A cigányság felemelkedésének, de még a további süllyedés megállításának a kulcsa is az iskola. S máris bonyolult társadalmi és szakmai kérdésekhez érkezünk, amelyeknek szakszerű vitára bocsátását remélem az Országos Tanácskozástól. Hadd jegyezzem meg: az egész magyar társadalom jövőjének a kulcsa is az iskola. S az oktatás állapota mindig sokat mond az állam és a társadalom minőségéről.

Tehát ha valahol, ebben a kulcskérdésben differenciált, értelmiségi gondolkodás szükséges. Az elkülönülő oktatás eleve szegregációnak bélyegzése, szembeállítás az integrált osztályokkal, s valamelyik megoldás kizárólagosságának hirdetése a politikai fegyvertár része lett. Bármely oktatási mód sikere mindenek előtt az iskolák általános állapotától függ: pénzbeli ellátottságuktól, a megfelelően képzett és motivált tanárok lététől és alkalmazásuk lehetőségétől. Jártam olyan falusi kisiskolában, ahol több fejlesztő pedagógust is felvettek, tartották a kapcsolatot a roma családokkal, és nem volt sem magatartási, sem tanulmányi probléma a cigány tanulókkal. Tudom, ritka az ilyen szerencsés eset. A jellemző, és régóta ismert tendencia a problémás gyerekek speciális osztályokba vagy intézetekbe küldése. Ez azonban nemcsak a roma, de minden terhet jelentő gyerekkel szemben használatos mód. Nyilvánosságra került másrészt, hogy számos iskola az integrált oktatási programokat is pusztá formalitássá teszi. Továbbá a legutóbbi PISA felmérés szerint Magyarország azok közé az országok közé tartozik, amelyekben az iskola a legkevésbé képes kiegyenlíteni az otthonról hozott kulturális különbségeket és hátrányokat. Ez persze nemcsak a cigány családokra érvényes, de esetükben még nagyobb feladatot kellene ellátniuk az iskoláknak, amelyek sokkal kevesebbre sem képesek. Megfelelően felszerelt és felkészült, a szülő által választott nemzetiségi iskola lehet sikeres, lehet hasznos. A már említett Gandhi Gimnáziumot és társait senki nem nevezi rasszistának.

Ami kevés tapasztalatom van, azt mutatja, hogy elkötelezett civileknek óriási szerepe és érdeme van, különösen a gimnáziumi és általában a továbbtanulás segítésében. Ezzel találkoztam a Csereháton, őszi országjárásom során. Néhány napja, szintén országjáráson, pedig olyan felzárkóztató programmal ismerkedhettem meg, amely a megszünt Dolgozók Esti Általános Iskolája he-

lyébe délutáni-esti tanfolyamot tart felnőtteknek, az írás-olvasástól a szakmunkásképzésig, továbbá életviteli és beilleszkedést segítő programokig. Ezt a jezsuita rend működteti. S tudunk számos előkészítő és mentor-programról – egészen pl. a Romaversitásig. Az intézményesítés mellett ők tudnak személyre – vagy családokra – szabottan törődni tanulóikkal. Ezeknek az erőfeszítéseknek a finanszírozása és folyamatossága azonban nem szilárd. Alapvetően az állami iskolai rendszernek kellene a cigányság sajátos problémáira is az eddiginél jobb választ adnia. Hiszen a cigány tanulók száma arányaiban növekszik – egyes helyeken már többségben vannak. Vajon a kisiskolák felszámolásában, a körzetesítésben felmerültek-e ezek a szempontok is?

Az oktatás mellett hasonló figyelmet érdemelne a munkanélküliség, a lakhatás, az egészségügy. Mindegyik kérdéskört érinti a diszkrimináció és jogvédelem helyzete. Külön probléma a nemzetiségi önkormányzati rendszer megfelelése – pontosabban meg nem felelése – a cigány kisebbség sajátosságainak, továbbá a kisebbségi önkormányzatok és a helyi önkormányzatok viszonya. A szegényekről való gondoskodást az állam önkormányzati feladatává tette, s ezzel mintegy elrejtette a nyilvánosság elől, a költséget azonban nem biztosítja. Mindezek tárgyalása nem lehet e bevezető témája. Azonban velük kapcsolatban is a differenciált és alaposan tájékozott megközelítésre hívnám fel eme értelmiségi tanácskozás figyelmét.

A nem szakember számára imponáló az a dokumentáció-tömeg, amelyet tudományos intézetek, programok, egyesületek produkálnak. Magam találkoztam szociológussal a „terepen”, aki szerint az a cigánylakta község évtizedek óta agyon van már kutatva. Mégis vannak szerzők, akik a fehér foltokra hívják fel a figyelmet – például a cigány kisebbség korrekt megszámolására, az identitási kérdések tisztázására. Mások e széles tudás integrálását hiányolják egy komplex és hosszú távú cselekvési tervbe. Meg kell azonban jegyeznem, hogy ilyen stratégiai tervre, amelyet legalább alapelemeiben minden politikai erő elfogad, és több parlamenti cikluson keresztül következetesen végre is hajt, Magyarországnak számos más területen is égető szüksége lenne. Például az oktatás terén.

Ez vezet egy további kérdéshez. Bár sokszor a cigányság problémái a leginkább szembeötlők, és nehézségei valóban égbekiáltók, ezek a teljes társadalmat érintő nehézségek részei. A szegénység vagy a munkanélküliség nem etnikai probléma. Először általános megoldás kell, s ezen belül lehet aztán az egyes vidékekre vagy csoportokra szabott variációkat megalkotni és bevezetni.

Végül pedig, nem lehet eléggé hangsúlyozni, és ezért megismétlem, hogy a cigányság társadalmi beilleszkedése kölcsönös felelősséget és kötelességeket feltételez, mindkét féltől változást igényel. A cigány értelmiség különös felelőssége ezt tudatosítani és képviselni a cigányság körében is. Hiszen a cigányság sokszorosan hátrányos helyzetének megszüntetése pusztán „külső” erőfeszítéssel nem lehetséges. Ez az önök feladata, az önök hivatása, a köztársasági elnök önök mellett áll ebben.

Engedjék meg, hogy sikeres konferenciát kívánjak önöknek.

Összeállította: Paksi Éva

ISKOLAI ERŐSZAK

Évek óta tudjuk, hogy, Nyugat-Európához és Amerikához hasonlóan, Magyarországon is terjed az iskolai erőszak. Tanítványok, és azok szülei inzultálnak tanárokat, többek közt egy kelet-magyarországi iskola igazgatóját tettelegesen bántalmazták. De ezeket a felháborító cselekményeket mindeddig még nem rögzítették, nem örökítették meg sem videokamerával, sem pedig mobil-telefonnal. Most ez is megtörtént, méghozzá Budapest nyolcadik kerületében, az Erdélyi utcai általános iskolában és gimnáziumban, ahol egy tizennégy éves diák terrorizálta tanárát a fizika óra alatt. A felvételt az egyik kereskedelmi televízió híradója sugározta, utána pedig megszólaltatta a tanárt, egy nyugdíjas fizikust, aki szemmel láthatóan feldúltan emlékezett vissza arra, hogy fékezhetetlenül agresszív diákja az egész osztály előtt megalázta.

Az ügy számos értelmiségit tiltakozó nyilatkozat kibocsátásra késztetett. A Magyar Önkormányzatok Szövetsége intézkedéseket sürget a kormányzattól. A Nagycsaládosok Országos Egyesülete szerint a kormány is felelős azért, hogy a tanároknak egyre kisebb tekintélyük van. A szervezet elnöke úgy véli: a kormány kommunikációja – miszerint túl sok pedagógus van, túl keveset dolgoznak – hozzájárult a tanári pálya presztízsének csökkenéséhez. A Pedagógusok Demokratikus

Szakszervezete az oktatási törvény szigorításán dolgozik. **Kerpen Gábor**, a szervezet elnöke szorgalmazta, hogy az alsó tagozatos tanulókat szükség esetén ismét kötelezhessék évfolyamismétlésre. **Szili Katalin**, az Országgyűlés elnöke a parlament oktatási bizottságának elnökéhez fordult az elmúlt hetek tanárverései miatt. Hiller István oktatási és kulturális miniszter szakértői munkabizottságot hozott létre, amelynek az iskolák biztonságát érintő javaslatokat kell kidolgoznia. Ekkora

visszhangja még soha nem volt pedagógusokat ért inzultusnak.

A tanárverés az iskolarendszer betegségének súlyos tünete. Olyan súlyos, hogy tüneti kezelést igényel. Azonban a mélyebb okokat sem szabad szem elől téveszteni. *Mi út vissza ebben a tünetben? Ki a felelős? Kik a felelősök?* Erről kérdeztem **Dr. Csillei Bélát**, a dr. Hegedűs T. András Alapítványi Szak-középiskola igazgatóját és **Lukács Ilona** szociálpedagógust.

Dr. Csillei Béla

– Pedagógusok jól ismerik az úgynevezett határkereső agressziót, amely arról szól, hogy a gyerekeknek a társadalmi beilleszkedésük során számos szabályt kell elsajátí-

A fotó csak illusztráció.
LD archívum

taniuk, és néha, alkalmanként ellenállnak. Viselkedési módokat tanulnak, tilalmakat, kötelességeket és persze ezekkel együtt jogokat, lehetőségeket és szabadságokat is. Normális gyermek mindig kipróbálja, hogy a tilalmak, szabályok pontosan miről is szólnak. Egyenesen kell ülni az asztalnál! Mereven, vagy az a gyerek a fejét lehajthatja kicsit? És így, amíg a szidás meg nem érkezik: „megmondtam, hogy egyenesen ülj!” És akkor a csemete tudja, kicsit görbe az még egyenes, de végigfeküdni a széken már nem szabad. Így, személyiségétől függően esetleg többször is kipróbálja, hogy jól értette-e a szabályt. Ha pedig a szülő következetlen, és egyszer így, másszor úgy ítéli meg a helyes viselkedést, akkor a gyerek nem tudja mihez tartani magát.

Ugyanez vonatkozik az iskolába járó gyerekekre is. Aki otthon azt hallja a szüleitől, baráti közösségtől, hogy iskolába járni kötelező, és azt várják, hogy (helyette) majd megnevelik, azok a gyermekek otthon azt érzékelik, hogy iskolai viselkedése nem érdekes, a szülei közömbösek iránta. Akik pedig otthon azt hallják, hogy az iskola nem ad életesélyt, csak a családi pótlékért kell járni, azok elutasítják az intézményt, mint az érvényesülés lehetőségét. És minden konfliktusban az erőszakot választják. Mert otthon, a kisközösségükben is ezt tapasztalják.

Azokban az iskolákban, ahol a tanulók szülei éreztetik csemetéjükkel, hogy fontosnak tekintik a teljesítményét, ahol a szülő partner, aki odafigyel a tanárra és követi az iskola tanácsait, kiállnak a tanárok mellett, amikor azok fegyelmet és teljesítményt követelnek, azokban az iskolákban soha nem fordul elő fizikai konfliktus. Mindez azt látszik igazolni, hogy oktatási rendszerünk leggyengébb láncszeme a család és a kisközösség,

akik véleményem szerint a legfontosabbak a problémák megoldásában. Az iskolában tanuló gyermektársadalom a munkához való viszony alapján és a jogkövető magatartást meghatározó családi értékrend szerint válik ketté. Az egyik felében a társadalom értékei a meghatározók: teljesítmény, fegyelem, tanulóképesség, tolerancia, a szabályok követése, hajlandóság az új, a változás elfogadására. A másik felében inkább a teljesítmény és fegyelem előli kitérést, a szabályok kijátszását, a berögződött magatartások megváltoztatásának agresszív elutasítását, a másság iránti intoleranciát tekintik mintának. Ebből világosan látszik, hogy az iskolai agresszió megállítását közösen, a családok, a kisközösségek és az iskolát, mint szolgáltatást igénybevevők bevonásával kerülhetjük el. Az az alapítványi iskola, hol én dolgozom, azt az elvet vallja, hogy **„Ha a gyermek eltávolodott az iskolától, az iskolát kell közelíteni a gyermekhez”** Minden bizonnyal ennek is köszönhető, hogy intézményünk történetében még soha nem volt tanuló és tanár között meg nem engedhető konfliktus.

– Veszélyes lavina indult el és úgy sajnos érzem, hogy jó

néhány érintett fog maga alá temetni. Az ügyben megkérdezett szakemberek körében nincs egyetértés, mihez is kellene kezdeni a verekedő diákokkal, hogyan is kellene kezelni a társadalmi problémává nőtt, és mint kiderült nem egyedi, de annál inkább

szélsőséges iskolai konfliktus eseteket.

Több szaktekintély, mint például az oktatási jogok miniszteri biztosa, **Aáry-Tamás Lajos** azt mondta, hogy szerint az eset nem maradhat büntetlenül, bár használható szankcióra javaslatot nem tett. Többen abban is egyet értenek, hogy az ügyeket helyi szinten kell kezelni, a tanárok, szülők, család- és gyermekvédelmi intézmények, esetleg civil szervezetek bevonásával.

Hallhattuk azt a javaslatot is, miszerint megoldás lehetne a büntethetőség korhatárának lejjebbvitele, hogy a problémás gyerekeket konkrétan büntetőeljárás alá lehessen vonni tetteikért.

Kérdem én, mi lenne megoldva? A gyerek szociálpszichológiai szempontból tünethordozónak számít. Vagyis, amit tesz és cselekszik, jelzés értékű kell, hogy szolgáljon a környezetének, hogy valami számára elfogadhatatlan, követhetetlen, megérthetetlen és elérhetetlen. A mai társadalmi viszonyok tekintetében azt kell, hogy mondjam, a gyerekek leképezik a felnőttek kitágult erkölcsi határokkal megtámasztott világát, s az ilyen esetek bizonyos szempontból megfelelnek a mai társadalmi viszonyrendszer egyre szabadabb, és a régebbi normákat egyre inkább elhagyó deviáns viselkedési moráljának.

Nézzük meg, mivel szembeülnek gyermekeink nap, mint nap, milyen viselkedési mintákat sugallunk nekik. Tudj sokat, viseld a terheket, felejtsd el, hogy gyerek vagy, felejtsd el, hogy a gyerek kiváltságos és védett kor, jogaid vannak, amit érvényesítened kell, ha kell bármi áron, mindenkin átgázolva. Mutass meg minél többet magadból, a képességeidből, a testedből, mert így érvényesülsz, gátlások nem léteznek!

Sok múlik a tanárokon, hogy hogyan kezelik az ilyen helyzeteket. Elgondolkodtató, hogyan alakul ki az a fo-

lyamat, hogy egy gyerek úgy érzi, megengedheti magának ezt a fajta viselkedést tanárával szemben. Nem hiszem, hogy egyik napról a másikra érzi azt, hogy megrugdoshatja, hogy megalázhathatja. Milyen kudarc sorozat állhat egy ilyen tüneti viselkedés mögött?! Állítólag a pedagógus képzés során egy sor olyan eszközzel ruházzák fel a leendő októkat, amely pontosan a pozitív kondicionálásról, mint motivációs tanulás technikáról szól. A nevelés módszertana azt is tudatja, hogy nem minden gyermek eminens diákként születik a világra, de minden egyes gyermeket kihívásként, képlekeny és még formálható személyiségként kell kezelni, amiben a legnagyobb kincse és fegyvere a pedagógusnak a saját személyisége. Minden olyan szakma, így a pedagógus is, amely emberekkel foglalkozik nagy felelősséget és nem utolsó sorban fejlett önkritikát igényel. Ha ez nincs meg, azt sem vesszük észre, ha kiégünk, s el kezdünk ártani motivátlanságunkkal. Időnként meg kellene kérdezni magunktól, hogy biztosan helyesen cselekszem, biztos, hogy ez az a hivatás, amit életem végéig akarok magamnak? S ha igen a válasz, akkor sikerélményként kell kezelni minden gyermekmosolyt, s minden tekintetet legyen az akár cigánygyereké is!

A megoldás? A változás – változtatás, nevelés, odafigyelés a szülők, pedagógusok és a társadalom minden szereplője részéről.

Elismerem, hogy a kirobbant eseteknél már nem beszélhetünk a megelőzés fontosságáról, azokat le kell reagálni, de a későbbi hasonló esetek elkerülésében fontos lenne a multikulturális társadalmi értékek fontosságának hangsúlyozása a pedagógusképzésben, az iskolai integrált oktatásban, nevelésben. Mert ne feledjük, hogy a nevelés az értékkövetítés legfontosabb eszköze!

Paksi Éva

Cigányellenes röplapokat szórtak a romatelepre

Szolnok Motor úti cigánytelepét durva, roma viccet tartalmazó röplapokkal szórták tele a hétvégén. Az ott élők elmondása szerint egy helikopterről hullott alá a „küldemény”. Ám, hogy milyen helikopterből, azt nem tudták megállapítani.

– Szombaton kora délután az asszonyok hazafelé jöttek a boltból, amikor kiszórták ezeket a cédulákat – mondja **Kolompár József**. A Motor úti telepen élő férfi a zsebéből néhány fecnit vesz elő. A fénymásoló papírból szétvágott kis csíkokon egy cigány vicc olvasható. A szórólapot aláírás szerint a Szolnoki Roma Ellenes Társaság készítette.

– Ez a vicc egyáltalán nem vicces, hiszen egy cigány család megöléséről szól – mondja a szolnoki Cigány Kisebbségi Önkormányzat elnöke. **Kozák Ferencet** is megdöbbentette az eset. Szolnokon ugyanis még so-

hasem történt hasonló. Sőt az elmúlt időszakban a város vezetésével több lépést is tettek például az oktatás, a telepek felújítása terén. A program pedig idén is folytatódik tovább.

Nem minden repülést kell bejelenteni

Egy jogszabály a légtérrel a forgalom ellenőrzés szempontjából különböző szintekre osztja – tudtuk meg a légügyi hatóság munkatársától. **Kaposvári Zoltán** elmondta: az egyik sávot repülési terv benyújtása nélkül is igénybe vehetik a légi járművek. Így engedély nél-

kül is repülhettek az adott terület felett.

A kisebbségi vezető már a hétvégén kint járt a Motor úton, hogy megnyugtassa az ott élőket. Erre szükség is volt, hiszen a szórólap ugyancsak felbolydította a telepet. A 73 éves **Raffael Gyula** szerint nem a röpcédula keltett félelmet, hanem az, hogy bármi mást is leszórhattak volna. Az idős ember szerint ráadásul az ilyen akciók azt jelzik, hogy talán nem mindenki akarja a cigányság társadalmi beilleszkedését.

Kozák Ferenc úgy véli, az ellentétek szítása helyett csak az együttműködés jelenthet

megoldást. Éppen ezért nem tettek rendőrségi feljelentést sem a telepen élők, sem a kisebbségi önkormányzat. Tájékoztatták a történetekről és segítségét kérték **Farkas Flórián**, országgyűlési képviselőtől és **Szalay Ferenc** polgármestertől.

– Ez egy nemtelen akció volt, mely ellenségeskedést szülhet – fogalmazott Szalay Ferenc. A városvezető megdöbbentőnek nevezte, hogy még mindig akadnak, akik ebben látják a problémák megoldását. Éppen ezért vizsgálatot kezdeményezett annak kiderítésére, kik állnak a történetek mögött.

Új Néplap, 2008. ápr. 1.

Fotó: LD archívum

Antidiszkriminációs szakértői tanácskozás Budapesten

Dr. Lamperth Mónika szociális és munkaügyi miniszter, mint a Roma Integráció Évtizede Program soros elnöke 2008. április 17-én és 18-án antidiszkriminációs szakértői tanácskozást hívott össze az évtized programban résztvevő országok szakértőinek.

A szakmai tanácskozáson az évtized programban résztvevő országok szakértői az uniós és nem uniós európai országok antidiszkriminációs jogszabályi környezetéről, a jogszabályok végrehajtásáról, az antidiszkriminációs gyakorlatokról és a civil jogvédő szervezetek munkájáról, feladatairól folytattak megbeszélést. A tanácskozás résztvevői külön szekcióban foglalkoztak az esélyegyenlőség-elvű támogatáspolitikai bevezetésének lehetőségével.

Az esélyegyenlőség-elvű támogatáspolitikát a régióban egyedül Magyarország alkalmazza az oktatás és városfejlesztés területén. Célja,

hogy csak azok a pályázatok, programok kapjanak támogatást, amelyek biztosítják, hogy a romák iskolai és területi szegregációja csökken, illetve megszűnik.

Magyarországon a közoktatási intézmények fejlesztése elnevezésű uniós programban mintegy ezer településen készült Közoktatási Esélyegyenlőségi Helyzelelemzés, amely biztosítja, hogy az integrált oktatás bevezetését elutasító, a szegregációs gyakorlatot folytató fenntartók nem kaphatnak uniós fejlesztési pénzeket.

A város-rehabilitációs pályázatokhoz 160 antiszegregációs terv készül, amelyekben a városoknak be kell

mutatniuk, hogy a 2013-ig terjedő időszakban milyen beavatkozásokat, intézkedéseket tesznek annak érdekében, hogy a cigánytelepeken élők lakhatási, szociális, egészségügyi, foglalkoztatási integrációja megvalósuljon.

Mindkét pályázatot független szakértők hagyják jóvá.

A magyar elnökség javaslatokat fogalmazott meg valamennyi az évtized programban résztvevő ország számára, amelyek az alábbiak:

- a nemzeti és uniós források felhasználása során a romák helyzetére vonatkozó helyzetelemzéseket, integrációs és anti-szegregációs terveket kell készíteni,
- független szakértőket kell alkalmazni helyzetelemzések és integrációs és antiszegregációs tervek szakmai jóváhagyása céljából,
- az integrációs és antiszegregációs tervek végrehajtására külön forrásokat kell biztosítani.

Az esélyegyenlőség-elvű támogatáspolitikai alkalmazása mellett Magyarország célzott forrásokat különített el az Új Magyarország Fejlesztési Tervben a hátrányos helyzetű emberek – köztük kiemelt figyelmet szentelve a romák – társadalmi integrációjának elősegítésére. A Szociális és Munkaügyi Minisztérium által kezdeményezett, mintegy húszezer fő bevonásával megvalósuló foglalkoztatási programokra 2013-ig 78 milliárd forintot fordít a magyar kormány, s ezek segítségével az alacsony végzettséggel vagy nem piacképes tudással rendelkezők esélyt kapnak a munkaerő-piacra való belépésre. A foglalkoztatási programokban résztvevők komplex, személyre szabott, a helyi munkaerő-piaci lehetőségekhez és igényekhez igazodó szolgáltatásokat vehetnek igénybe.

Az antidiszkriminációs szakértői tanácskozást az Európai Bizottság, a Nyílt Társadalom Intézet, a Világbank és az Európa Tanács támogatta.

Forrás: SZMM

Országos Esélyegyenlőségi Hálózat működése

Az Országos Esélyegyenlőségi Hálózat kiépítése 2004-ben kezdődött el a kormány és a szociális minisztérium esélyegyenlőségi politikájának, esélyteremtő programjainak támogatása, a hátrányos helyzetű csoportok társadalmi befogadását elősegítő integrációs szakpolitikák közvevéítése érdekében.

Az Esélyek Háza célja és feladata is egyben a tárca esélyegyenlőségi politikájának, esélyteremtő programjainak támogatása, a hátrányos helyzetű csoportok (romák, fogyatékkal élők, idősek, nők, gyermekek, hátrányos helyzetű térségekben élők) társadalmi befogadását elősegítő integrációs szakpolitikák közvetítése. Ennek érdekében e csoportok társadalmi befogadását elősegítő integrációs programok generálása és a megvalósításban való közreműködés.

A hátrányos megkülönböztetés valamennyi formájának megelőzése érdekében együttműködnek az érintett szervezetekkel, részt vállalnak a társadalmi szintű problémák közvetítésébe, ágazat- és szakmaközi párbeszéd-fórumokat szerveznek önkormányzatok, intézmények és szervezetek részvételével.

Folyamatosan fejlesztik az információs hálózatot az információhoz, szolgáltatásokhoz való hozzáférés esélyeinek javítása, a szolgáltatási hiányok feltárása érdekében. Programokkal és képzésekkel segítik az esélyegyenlőségi szempontok érvényesítését a különböző szakmai területeken.

Az érdekvédelemmel fog-

lalkozó civil szervezetek részvételével működtetik az Esélyegyenlőségi Fórumot, lehetőséget biztosítanak szakmai egyeztetésre, a feladatok összehangolására, koncepciók, stratégiai tervek és jogszabályok véleményezésére.

Kiemelt feladatuk a közvélemény formálása a társadalomban meglévő előítéletek leküzdése és a társadalmi szolidaritás erősítése érdekében.

A szociális téren tevékenykedő szervezetek együttműködésének erősítéseként nyitotta meg kapuit az Esélyek Háza. Az iroda annak az országos hálózatnak része, amelyet az esélyegyenlőségi program alappilléreinek szán az illetékes kormányhivatal.

A szolnoki iroda 2004. június 1-jén nyitotta meg kapuit, először a megyei Művelődési, Továbbképzési és Sport Intézetben, majd a Megyeházán kapott helyet. A régi épületrészt mintegy ötmillió forintból újította fel és rendezte be a megyei önkormányzat. Az intézményben dolgozó három szakemberek felkészítését az Esélyegyenlőségi Kormányhivatal vállalta fel, s a működés költségeihez másfél millió forinttal járult hozzá. Az akkori kormányhivatalt vezető miniszter, Dr. Lévai Katalin a meg-

nyitón kifejtette: az Esélyek Háza jól illeszkedik a szociális intézményrendszerbe, ugyanakkor hiánypótló szerepet is betölt. Fő feladata ugyanis a különböző szervezetek közötti együttműködés javítása. A központ információgyűjtéssel és – feldolgozással, pályázati információkkal, szaktanácsadással, konferenciák szervezésével a nyilvánosság erejét is felvállalva segíti a megyében az esélyegyenlőségért tevékenykedőket. Mindezen túl azonban elsősorban a helyi igényekhez kell igazodni az eredményes működéshez.

Esélyegyenlőségi Koordinációs Iroda – Esélyek Háza – Szolnok

A szolnoki Esélyek Háza állandó tevékenységei közé sorolható az egyének és szervezetek számára nyújtott tanácsadás. Az egyéni ügyfelek a képességét és készségét fejlesztő tanácsadás mellett helyzetelemző, mentálhigiénés, pályakezdési, pszichológiai és jogi tanácsadást vehetnek igénybe. A szervezetek számára pályázati-iró, kapcsolatépítő, fejlődésgeneráló és szolgáltatástervezési tanácsadást biztosítunk. Az eddigi munkájuk során a felmerült igényekre

és problémákra reagálva alakították ki munkatervüket. Társadalmi szinten hangsúlyos szerepet szántak a tolerancianövelő programoknak, szakmai szinten pedig a hálózatépítést tűzték ki célul. Jelenleg heten dolgoznak az Esélyek Házában (szociálpedagógus, pszichológus, jogászok, média referens, szociális munkás, bölcsész).

Az Esélyek Háza tevékenységei:

- Jogi, pszichológiai, mentálhigiénés és pályakezdési tanácsadás,
- Ügyfélszolgálat működtetése,
- Információs szolgáltatás, információáramlás elősegítése,
- Partnerség építés, hálózatfejlesztés, koordináció, hálózatépítés,
- Képzések szervezése,
- Társadalmi részvétel fejlesztése,
- Kapcsolatépítő, fejlődésgeneráló és szolgáltatástervezési tanácsadás,
- Esélyegyenlőségi Fórum szervezése,
- Tolerancianövelő programok szervezése,
- Pályázatok generálása, szakmai programok kidolgozása,
- Esélyegyenlőség kommu-

- nikálása társadalmi és szakmai szinten,
- Módszertani munka, szakmai kerekasztalok működtetése,
 - Társadalmi csoportok képviselete.

Ügyfelfogadási rendje munkaidőben:

hétfő–csütörtök között
8.00–16.30
pénteken 8.00–14.00 óra

Elérhetőségünk:

5000 Szolnok,
Kossuth L. u. 2.
56/505-258; 56/505-290
fax: 56/421-905
eselyek@externet.hu
www.szmm.gov.hu

Rendszeres tanácsadásaink:

Jogi tanácsadás:
szerdán 15.00–16.00 óra
pénteken 9.00–10.00 óra

Pszichológiai tanácsadás:
pénteken 10.00 – 13.00 óra

Pályakezdekőknek
tanácsadás: csütörtökön
10.00–12.00 óra

Mentálhigiénés
tanácsadás:
kedden 14.00–16.00 óra

Igény szerint ezt rugalmasan változtatni szoktuk.

A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Esélyek Házában 2007-től három fő főállású személy dolgozik. **Fodor Andrea** irodavezető; **Lázár Edit** szociális tanácsadó és **Menkő Magdolna** szervezői munkatárs. A szaktanácsadói tevékenységeket megbízással négy fő látja el: 2 fő jogász (1 fő nő és 1 fő férfi); 1 fő pszichológus; 1 fő média referens.

Dr. Gyuricza Péter, jogász és Dr. Lukács Regina, jogász

Feladatuk: havonta 8 órában (szerdánként 15.00–16.00 óra / péntekenként 9.00–10.00 óra között) jogi tanácsadás nyújtása. A 2007. év során nemcsak egyéni ügyfelfogadást valósítottak

meg jogászaik, hanem az esélyegyenlőségi fórumorozaton, illetve az Esélyegyenlőségi Szakmai Konferencián is felvilágosítást adtak az esélyegyenlőség jogszabályi hátteréről, jogorvoslati lehetőségekről informálták az érdeklődőket.

A szolnoki Esélyek Házában azért két jogászt kértünk fel a tanácsadásra, mert fontosnak tartottunk a nemek között esélyegyenlőségi szempontokat figyelembe venni. Úgy gondoltuk, hogy vannak bizonyos jogi területek (pl.: családon belüli erőszak, bántalmazás stb.), melynél fontos, hogy nővel vagy férfivel beszél a kliensünk.

Halápi Anita, pszichológus

Feladata: összesen havonta 16 órában, különböző területeken pszichológiai tanácsadás. A JNSZM Hetényi Géza Kórház és Rendelőintézet nőgyógyászatán meddő nőknek tanácsadást (csütörtökönként 8 órában) és egyéni pszichológiai tanácsadást az Esélyek Háza irodájában (péntekenként 4 órában) végzi. Havi két órában pszichológiai tanácsadást folytat Szolnok város óvodáiban (rotációban) hátrányos helyzetű gyermekeknek és szüleinek. Havi 2 órában pszichológiai tanácsadást folytat a szolnoki Liget Úti Általános Iskolában fogyatékkal élő gyermekek szüleinek.

Hanga Valéria, médiareferens

Feladata: havi 12 órában ellátni a tevékenységeinkről, programjainkról, rendezvényeinkről való kommunikálást a helyi és országos média felé. Sajtótájékoztatókat szervez, programjainkról tudósít. Hatékony és eredményes kapcsolatot alakít ki a médiával. A félévente megjelenő hírlevelünket szerkeszti, nyomdai munkákért felelős. Az Egyenlő Esély Mindenki Számára Európai Év 2007 kiadványának összeállításáért felelős.

Az Európai Bizottság 2007-ben útjára indította az Egyenlő Esélyek Mindenki Számára Európai Évet, hogy az európai társadalom figyelmét az igazságos és összetartó, vagyis a mindenki számára egyenlő esélyeket biztosító társadalom előnyeire irányítsa. Ez megköveteli a társadalmi érvényesülést gátló akadályok elmozdítását, valamint egy olyan légkör kialakítását, melyben Európa sokféleségére a társadalmi-gazdasági életerő forrásaként tekintenek. A sokszínű társadalom érték, melyet meg kell becsülni. Gazdagítja az embereket, és a közösségre is jó hatással van. A különbségek tisztelete az Európai Unió lényege.

Az Európai Esélyév figyelembe vette a társadalmi, gazdasági és kulturális közegben megvalósult tagállami előrehaladást is. Ennek érdekében nemcsak Európai, de nemzeti szinten is lehetőség nyílt az Európai év keretében önálló intézkedések megvalósítására. Az Európai év célba vette a számos közösséget érintő közös akadályokat és egyenlőtlenségeket. Több irányból közelítette meg a megkülönböztetés tényét. Biztosította, hogy a nemekkel kapcsolatos kérdések az általa érintett intézkedések fő irányvonalába kerüljenek. Bátorítani igyekezett a különféle közösségek közötti jó kapcsolatok előmozdítását, a bizalom kiépítését és a megértést, amely az összetartóbb társadalomhoz járul hozzá.

Az Egyenlő Esélyek Mindenki Számára Európai Év arra szeretné buzdítani az embereket, hogy értékeljék a másságot, azt, hogy nem vagyunk egyformák, örüljenek a sokszínűségnek, és akár tettekkel is vegyenek részt céljaink elérésében.

Az Esélyek Háza, mint az Esélyév Jász-Nagykun-Szolnok megye elsődleges végrehajtója, számos programot bonyolított le, mely keretében

esély órákat tartott a megyei fenntartású közoktatási intézményeinkben, rajzpályázatokat hirdetett meg, kistérségi esélyegyenlőségi fórumot működtetett, szakmai segítséget nyújtott az esélyegyenlőségi tervek elkészítéséhez, valamint színes rendezvényei során a sokszínűséget népszerűsítő, az összetartó, toleráns társadalom értékeire hívta fel a figyelmet.

Úgy érzük, az Esélyek Háza képes volt rugalmasan reagálni a lokális esélyegyenlőségi problémákra. Önálló egységet alkotva és további helyi hálózatokra építve, partnerkapcsolataival hozzájárult az Egyenlő Esélyek Mindenki Számára Európai Év 2007 sikerességéhez. Működésünk lehetőséget nyújtott nagyszabású helyi és regionális programok kidolgozására, pályázati és érdekérvényesítő szervezői munka révén a források mobilizációjára.

Szeretnénk hasonló aktivitással részt vállalni a Kultúrák Közötti Párbeszéd Európai Éve (2008) c. program-sorozatban is. A következő tematikus év fő célkitűzése, hogy felhívja a figyelmet a kultúrák közötti párbeszéd fontosságára, akciókat, kampányt folytasson az interkulturális társadalmi párbeszéd lehetővé tétele, valamint a tolerancia és a kulturális sokszínűség jegyében. Nemcsak a kultúra terén kívánják ösztönözni a párbeszédet, a cél a szektorokon átívelő együttműködés előmozdítása az oktatás, a civil szféra, az ifjúság, az esélyegyenlőség, szociális ügyek területén.

Bízunk abban, hogy munkánk az elkövetkező években is hozzájárulhatunk a megyénkben élő emberek esélyegyenlőségéhez, élethelyzetük, érdekérvényesítésük javításához.

Fodor Andrea
irodavezető

Cigányok a magyar költészetben

1964 óta április 11-én, **József Attila** születésnapját a Magyar Költészet Napjaként ünnepeljük. Abban a kérdésben, hogy mi, és ki tekinthető a cigány irodalom részének, részesének mindmáig nem született közmegegyezés. Ahhoz azonban kétség sem férhet, hogy az eleve magyar nyelven írt művek, a szerző származásától s a témaválasztástól függetlenül a magyar irodalom elidegeníthetetlen részét (illetve: részét is) képezik.

A magyar költészetet nem is egy, születésére, származására nézvést cigány verselő gazdagította!

Sajnos a 18. századi *Lónyai Erzsébet* (ismertebb néven: *Psyché*), a negyed- vagy fél-cigány költőnő csak kitalált személy. Teljes egészében egy jeles bravúrpoéta képzeletének szülötte. Életrajzát és a korstílusnak megfelelő, kiemelkedő hatású, a cigány gyökereket is elevenen tartó verseit *Weöres Sándor* írta.

Amennyiben az első hazai cigány költőt keressük, **Nagyidai Sztójka Ferenc (1855-?)** alakjára lelünk. Igaz, nagyon nem kell keressük, hisz ő maga is gyakran hivatkozott ezzel a címmel. 1890-ben, a Gyökszótára bővített kiadásában tett közzé – cigány nyelvű műfordításai és versei mellett – 228 soros, magyarul írt elbeszélő költeményét, amely *A cigányok vándorlása* címet kapta. Ezt költői teljesítményként – 65 évvel a Zalán futása (Vörösmarty), 44 évvel a Toldi (Arany J.) megírása után – igazán nem lehet számon tartani. Érdemét csakis az elsőség, a cigány szerző által írt cigány tárgyú költemény jellegében láthatnánk. Sztójka azonban a cigányokat gúnyoló korábbi ponyvaversek által hagyott keréknyomon halad. Maga is megismé-

tel, megerősít számos előítéletet, mondvacsinált történetet, hagyományt. Így ebben sem tekinthető irodalmi lángoszlopnak. (Népdalszerű magyar versecskéit, s köszöntő rigmusait egy jobb érzésű önképzőkori titkár már a saját korában is visszavetette volna.)

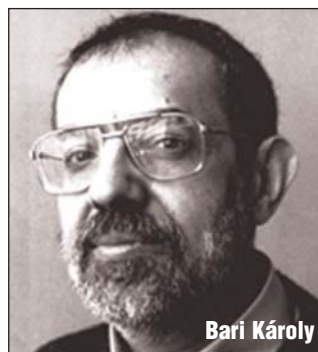
Másutt is lehettek, voltak költői kísérletek. Hírlaptári kutatásai során *Máté Mihály* lelt rá a 19/20. század fordulóján Aradon élt cigány származású költőre, **Gyurkovics Jánosra**. A derék fűzfapoétának az Aradi Közlönyben (1906.) mutatták be két rendkívül gyenge – egy szerelmes és egy hazafias – versét.

Őt igencsak a tollhegyre tűzték, a nótaszerző (nótaszövegíró) cigány poéták jó részét viszont a szívükbe zárták a kortársaik. Az érzelmes és egyszerű versezetek nemcsak követték, teremtették is a korhangulatot. A melódiák a sokszor közhelyszerű szövegeket, néha még a fölöttébb gyenge lábakon álló verseket is élvezhetővé, népszerűvé tették. Előfordultak néha azonban nívósabbra sikeredett művek is. A nótaköltői korona kétség kívül **Dankó Pisiút (1858-1903)** illeti, akinek teljesítményét egyébiránt nem csak *Szabolcska Mihály*, *Pósa Lajos*, *Gárdonyi és Endrődi Sándor* méltatta, hanem *Ady Endre* is versben köszöntötte. Jelenleg 129 olyan Dankó-nótát ismerünk, amelynek nemcsak a zenéje, hanem a szövege is saját termés volt. A maga versére készült például a *Ha betekintsz ablakomon egy este*; az *Elszállott a parti fecske*; a *Ha én rózsám, kakukkmadár lehetnék*; *Az én lelke szabad röptű kismadár*; az *Árva vagyok, árva...*; a *Hogyha megbízol bennem, tiéd a szívem, lelkem*; a *Nem járok én soha úri*

ruhában; a *Mezítlábas cigány-legény*; a *Meghalok én nem-sokára*; a *Virágoskert volt a szívem és a Most van a nap lemenőbe...* –, hogy csak a legbeszédeesebb címűeket emlegessük. **Rácz Pál (1830-1886)** Lehullott a rezgőnyárfára... kezdetű híres nótája is saját versére készült.

Feljegyezték, hogy mások mellett a prímhegedűs **Sági Balogh Mária (1853-?)**, Ipolysági Balogh Jancsi lánya, Rácz Rudi felesége, is – magyar és cigány nyelvű – maga írta verseket zenésített meg. Mai ismereteink szerint őt tekinthetjük az első cigány költőnőnek. Csekély értékű versezeteiből kettő megjelent a *Cigányzenészek* albumában, de 1896-ban a *Magyar Szemle*, 1903-ban a *Magyarország* is közölt belőlük mindkét nyelven.

Az igazi költői teljesítményre 1970-ig, egy alig 17 éves fiatalember színrelépéséig kellett várnunk. **Bari Károly (1952-)** táltosfiúként robbant

Bari Károly

be a magyar költészetbe. Verseit előbb az *Alföld* és a *Napjaink* közölte, majd sikerüket látva röviddel később már első kötetével is megjelenhetett. Olyan lírai üzenetek, fájdalmas, méltánytalanságok, hitek tüzek és hagyományok hangján szólalt meg, amely minden előzmény nélküli hitetlenséggel adott hírt a hazai romaság sorsáról. Mára csodálattal tekinthetünk arra az

Istenáldotta tehetségű fiatalemberre, aki már legelső, s máris több kiadást megélt verseskötetében (*Holtak arca fölé* – 1970, 1971.) szinte teljes költői fegyverzettel, tiszta, kiforrott, érett alkotóként lépett elő a semmiből. Az *Elfelejtett tüzek* című következő kötetét szintén kétszer (1973, 1974.) kapkodták el a versek szerelmesei. A túlfűtött érzelmek, elfojtott vágyak, kényszerfeledések sokak lelkével rezonáltak össze. Az ünnepzése azonban nemcsak ennek szólt. Néhányan – s joggal – az álságos romantikus cigánykép tudatos rombolóját, mások új roma mítoszok élesztőjét, megint mások a propagandaszerűen ünnepelhető cigányt látták és láttatták benne. Szerencsés csillagzat alatt jelentkezett, de küldetéstudata, magyarsága messze túlmutatott mindezen. Dacossága és következetessége rövidesen komoly töréshez vezetett, amely aztán csaknem egy évtizednyi némaságba kényszerítette. Közben azonban lírája mit sem fakult. Erről az 1983-ban megjelent karcsú, de igen erőteljes *A némaság* könyve ad máig bizonyosságot. Noha az irodalmi közvélemény elismerését követően, hosszú és súlyos évtizedek után a legnagyobb hivatalos kitüntetés is utolérte (2001-ben „a cigányság érzés- és gondolatvilágát újszerű poétikai eszközökkel ábrázoló költészetéért” Kossuth-díjjal tüntették ki), azt az elnémetítést, azt a kedvszegést már semmi sem teheti jóvá. Bari hihetetlen szorgalommal és alázattal egyre inkább a cigány néprajzi gyűjtés felé fordult, pótolhatatlan értékmentővé lett. Később is születtek versei, kötetei (*A varázsló sétálni indul*; 21 vers; *Díszletek egy színönimához*), igazi meg-

termékenyítő erővel azonban az első három könyve bírt. A roma írástevők közül többen azok sikerén lelkesülve kaptak bátorságra. A Fekete korallallos nemzedék tagjai nem

is tagadták, hogy hatásukra kezdtek írni, hogy azok nyomán merészkedtek be a verseikkel egy-egy szerkesztőségbe. A magyarországi szépirodalom valamennyi cigány alkotója – követendő vagy meghaladandó példának tekintve –, Bari Károly árnyékából bújó elő.

Ez alól talán az egyetlen kivétel **Balázs János (1905-1977)**, a „festékszagú öregember”, aki salgótarjáni magányából festette be magát a halhatatlanságba. Nemcsak festészetében volt öntantító alkotó, verseket is igen régen írt. Amikor öregségében – Barival nagyjából egy időben – felfedezték, már seregnyi képe s költeménye volt. Utóbbiakhoz is ragaszkodott. Eladott festményei árából Füstölgések címmel 1973-ban maga adta ki őket. (Halála után is több, addig ismeretlen költeménye került újabb és újabb kiadású képalbumaiba.) Versei legalább annyira sajátosak, mint festményei. A népdalok egyszerű formái, rímképei ötvöződnék bennük egy kedélyes, időnként idilli nyomorjelentéssel. Sallangmentes, de érzéketlen fogalmazás, jelentős szókincs, egyszerű költői képek és eredeti világlátás alkotja mással összekeverhetetlen stílusát.

A többiek azonban nem ez az út jár, a korszerű költészet mezsgyéit tapossák.

1981-ben, amikor a cigány költők legendás – és komoly irodalompolitikai botrányt kiváltó – Fekete korall versantológiája megjelent, nem csak Bari büszkélkedhetett már önálló kötetével, vagy versválogatásban való jelenlétével.

Balogh Attila (1956-) Lenditem lábamat (1980.) című könyve hasonlóan nagy hullámverést indított el. Hogy is ne váltott volna ki ilyet, amikor az első versközlés (Numero I.) fölött a következő mottó döfötte a kerekre nyílt szemeket? „No igen, a cigányok törtek / be az áruháza. / Írok, magyar vagyok, / be kén törmé az áruháza.” Drámai erejű, önszaggató líra az övé. Olyan, amely minden hatalom körme alatt tüske. Későbbi köteteiben is számonkérő, vádló, a kimondhatatlant is bőszen kifejező, megcsendesültségében is dübörgő költő. A jelenkori magyar költészet egyes számú polgárjogi harcosa. Kibékíthetetlen ellenfele minden kisszerűségnek, öntömjénezésnek, árulásnak. Provokatív alkotó, a szó nemese értelmében. Alternatív József Attila-díja is ennek szolt.

A Bezerédj-díjas, s igazán a nagyprózában kiteljesedő **Osztójkán Béla (1948-)** is a költészettől indult. A Madárúton (1979.) és a Szép versek (1980.) költeményei közé is bekerültek művei. 1981-ben a Halak fekete citerában és 1983-ban a Hóesés hűségben című önálló versesköteteivel már kijelölte azt az irodalmi és emberi programot, amelyet évtizedeken át képviselt. Az ő lírája finomabb, mégis mintha „mázás malomkövek mozdulnának” bennük, s bizony legalább annyira harci dalok, mint önbiztató, önszaggató vallomások. Az adott kor induló költőinek fősodrába tartozott és a két kötetét egybevetve, felszálló ágában, fejlődő szakaszában fordított hátat a költészetnek, s találta meg – irodalmunk nagy szerencséjére – a jóval erősebb hatású novellistát és regényírókat önmagában.

Kovács József Hontalan (1950-) már Choli 1979-es Tiszta szívvel antológiájában is helyet kapott, s 1991-től (Ismeretlen cigány ének) 2007-ig (Szentandrassy evangéliuma) a legtermékenyebb és megtermékenyítőbb roma költőnek bizonyult. A magyar nyelv szókincstámoka, nyelvújító, nyelvi mómorkeltő. Egy-egy jól sikerült szóösszevonása önmagában is száz verssel felér. A szavak mágusaként azonban súlyos mondanivalókat hordoz, az emberi lét és a sors kérdéseit feszegetve kozmikus magasságokba tör. A „mohácsi remete” a sokat érő kevesek számára igazi roma idol, valódi etalon.

Choli Daróczi József (1939-) ugyan kitűnő és hatásos magyar verseket is írt, mégis inkább a lovári nyelvű költészet elindítójaként, s műfordítóként szerzett hivatástalan érdemeket. Irodalom- és kultúraszervezőként, antológia-, szótár-, hírlap- és folyóirat-szerkesztőként a hazai roma irodalmárok Kazinczyjának tekinthető.

Szepesi József (1948-2001) a közösség peremére sodródott-rekedt társadalmi rétegek – nemcsak a cigányok! – költője volt. A legszebb József Attilai hagyományokat, belső készletét és abszolút vershallását követte. Tudta, leírta, vállalta, hogy ez a folyamatosan protestáló költői magatartás nem vezethet díjakhoz, elismeréshez, de képtelen volt nem szót emelni, amikor a fennen vallott humanus eszméket látta naponta a sárba tiporni, az eltagadott valósággal feleselni.

A nem sokkal később indult költők közül feltétlenül említést érdemel a roma lelkek harangszavú őre, a második nagy alkotói szakaszában zengő zsoltárokkal szóló **Rácz Lajos (1944-2000)**. Szörnyű igazságtalanság a sorsától, hogy amikor teljesen kifort benne az új – a magyar költészetben is jelentős szerepet ígérő – új poétika valamennyi tartalmi és stílusjegye (Élő remény – 1999.),

már nem adatott számára újabb lehetőség.

Szécsi Magda (1958-) az első valódi cigány költőnő, a gyerekversektől a roma mítoszteremtő költeményeken át a szerelmi líráig sok szólamon szólott. Legerősebbnek éppen az utóbbiban mutatkozott. A női lét, az érett szerelem, az asszonyi vágyakozás legjobb verseire alig találni előképet.

Számos költői életút felvilágosításával maradtam adós. Mentségemre csak az szolgálhat, hogy minden nyomdai hasáb véges, s e rovat terjedelmének is szabott határai vannak.

Sokan maradtak ki ebből a mostani felsorolásból. Itt van például mindjárt a rendkívül sokoldalú **Rostás-Farkas György (1949-)**, akinek munkásságát 2005-ben a többségi társadalom is elismerte. József Attila-díjjal tüntették ki. Lehetetlen és méltánytalan lenne néhány kurta mondattal elintézni. Róla és több most említetlen maradt költőről (pl. **Ruva Pálról**, **Farkas Oszkár**ról) egy másik alkalommal szándékozok részletesen szólni.

Miként a fiatalabbakról – **Rigó Józsefről**, **Horváth Gyuláról**, **Kalányos Mónikáról**, **Sárközi Zoltánról** és a nemzetközi hírű **Jónás Tamásról**, valamint a legifjabb nemzedékről: **Tóth Olivérről**, **Ördög A. Róbert**ről is.

Épp ez – a bőség zavara – jelzi leginkább, hogy a cigány alkotók milyen jelentősen járultak hozzá a hazai líra fejlődéséhez. A Magyar Költészet Napja tehát az ő ünnepük is.

Hegedűs Sándor

Hegedűs Sándor

Suki András

Pillantás a cigányzenére

Mire e sorok napvilágot látnak, valószínűleg könyvesboltokba kerül **Suki András** *Pillantás a cigányzenére* című kötete. A közel száz oldalas munka szerzője – s a könyv gondozója, a piliscsabai Konsept-H Kiadó – igazán tisztességes címet választott: sem többet, sem kevesebbet nem ígér, mint amit teljesít.

Nem részletes, tudományos értekezés, hanem színes – de nem felületes! – kedvcsináló ismeretterjesztés, amire Suki vállalkozott. A terjedelem csakugyan csak pillantásnyi lehetőségeket kínál. A könyv végén viszont becsületesen közlik a forrásként kezelt és meghivatkozott irodalmat, a tágabb ismeretszerzés felé terelve mindazokat, akikben sikerült felizzítani a kíváncsiság tüzeit.

Tapasztalt könyvészek váltig esküdtek rá, hogy a kinyomtatott mű sorsa már a borítón, a címdalon eldőlt. Ez a címdal: a hegedű mögül, a múltból előködlő búbanatos, fájdalmas, jellegzetes cigánytekintet, igazi telitalálat. A sejtelmes barnásvöröses-bordóban tartott árnyalatok csak fokozzák a hatást. Önkéntelen lapozásra késztetnek.

Mint *Dráfi Kálmán* zongorista előszavából megtudjuk, a kiadvány nem más, mint András zongoraművész diplomadolgozatának kibővített változata. A szerző a nagyhírű zenészdinasztia ifjabb nemzedékének képviselője (édesapja a 100 Tagú Cigányzenekar koncertmestere, a Talentum Művészeti Iskola Zenetagozatának vezetője).

Amikor szemem a könyv első fejezetének címére (A cigányok eredete) révedt, erősen megriadtam, hisz annyi botcsinálta történetíró forráskritika nélküli délibábos munkája forog már közkézen, hogy ember legyen a talpán, aki kellő rendet tud az adatok közt teremteni. A szűkszavú, szikár adatközlések közé szerencsére csak egyetlen makacs tényvétel csuszakszik. A több helyütt, sokszor és következetesen emlegetett hamisság képes ugyanis időnként az igazság álarcáját magára öltetni. Éppen ezért kényszerűség mindenütt a cáfolat.

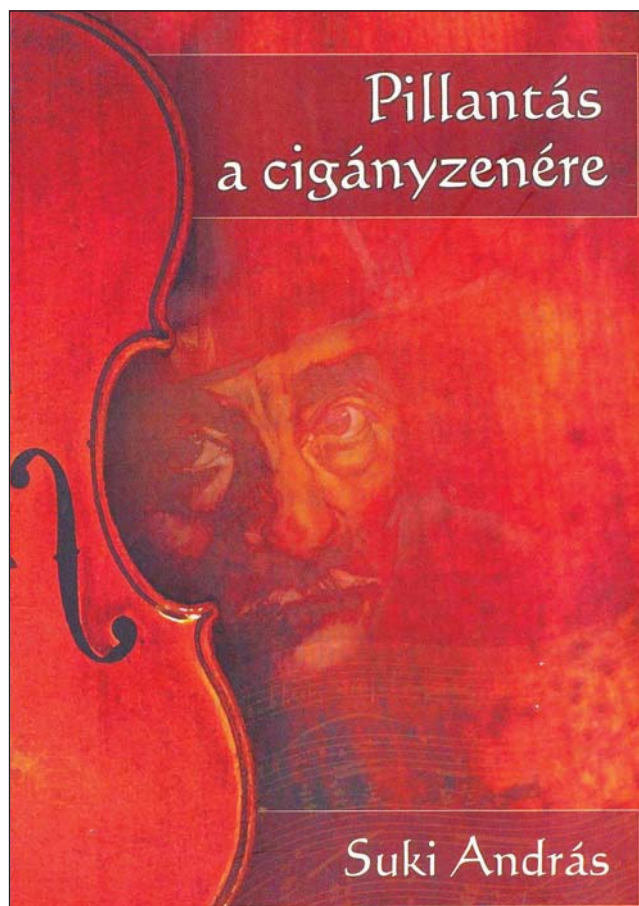
Az V. században „Bahram Gor perzsa király 10–12 ezer lurit, azaz cigányt kért népe mulattatására Shankal királytól...” – íratatik itt is le. Az esetről annyit kell tudni, hogy először az állítólagos megtörtén-

te után több mint fél évezredév múlva írja le egy *Hamza* nevű arab történetíró. Ő még zottnak, azaz indiainak nevezi a valószínűtlenül töméntelen muzsikust. *Firdauszi* tőle átvéve az adatot, aki újabb kb. 60 év elteltével, 1010. körül fejezte be a Királyok könyvét, benne a luris változattal. A bökkenő mindössze az, hogy a Királyok könyve nem történelemkönyv, hanem egy nagy ívű eposz. Szépirodalmi alkotás még akkor is, ha több köze van a valósághoz, mint a Buda halálának Arany János, a Zalán futásának Vörösmarty esetében. Ráadásul maga a zottok-lurik cigányokkal való azonosítása is meglehetősen kétséges, egyelőre teljességgel bizonyíthatatlan (csak a zenélésből visszakövetkeztetett) állítás. Örömmre szolgálta azonban, hogy a Nagy Pál kutatásai által időközben meggyőzően cáfolta Zsigmond király-féle magyarországi cigány menlevél ügye – amelyben néhány éve még mindannyian hittünk – gondosan kimaradt a vázlatos történetből.

A magyarországi három nagy cigány csoportról írt fejezet teljességgel korrekt, lényegre törő.

Ezt követően már cigányok zenéjéről olvashatunk, előbb nemzetközi ki-, utóbb hazai betekintéssel (vagy stilszerűbben: bepillantással). Megismerkedhetünk a Liszt Ferenc által annyira kedvelt cigányskálával is, aminek jellemzője a két bővített szekundos moll hangsor. Suki András azonban kötelességszerűen azonnal hozzáfűzi, hogy a magyarországi cigányok népzenejére ez egyáltalán nem jellemző: a cigányskála pedig valószínűleg indiai gyökerekkel bír.

A magyarországi cigány zenészek, illetve az úgynevezett cigányzene térnyerését nyomon követő leírásokban szintén jó érzékkel és a történelmi hűséghez ragaszkodva sikerül elkerülni a másoknál oly gyakori csapdákat. (*Cinka Pannát* például egy nagyobb könyvespolcnyi prózai és verses munka – sőt

még színpadi művek is – Rákóczi fejedelem udvarába, Ocskay brigadéros táborába álmódja, miközben leghamarabb a kuruc szabadságharc bukásának táján született.) Suki András az igazi primásasszonyt láttatja, s nem formál belőle női eszményképet sem. Golyvás nyakát, ragyaverte bőrét sem hallgatja el. Megtudhatjuk viszont, hogy tehetségével akkora tiszteletet vívott ki magának, hogy rajongói a halála után több latin nyelvű költeményben állítottak emléket neki. (Az egyik ilyen, a halála évében keletkezett vers fordítása is bekerült a könyvbe.)

A következő cigány zeneóriás – aki egyben a magyar nemzeti muzsika egyik legelső megteremtője –, *Bihari János* munkássága is szép és visszafogott méltatást kap. Azok, akik a nagy zeneszerzővel és hegedűvirtuózzal szemben, a kottaolvasásához is értenek, egy eredeti Bihari-mű eljátszásához is segítséget kapnak. Azon verbunkosának a zenei lejegyzését találják meg, amelyet – az alcíme szerint – hirtelen felindulásban követhetett el, hiszen „mikor pénze elfogyott”, akkor szaladt ki a vonója alól.

Újabb dicséret illeti a szerzőt, mert a verbunkos zene, a magyar muzsika születése kapcsán nem ragad le a cigány Biharinál, nem tagadja le a „nagy hármast” másik két tagjának érdemeit sem, *Lavottáról* és *Csermákról*, sőt a náluk alig valamivel később kibontakozó *Rózsavölgyiről* sem feledkezik meg. (Lavottát sem hazudja cigánynak, mint tette azt korábban néhány kétes lelkületű szerző, erősen bizonygatván, hogy származása miatt kapta volna épp a cigány lavuta, azaz hegedű vezetéknevet.)

Mindenesetre ebben az újra a fajmagyarkodással kacérkodó korban, nem ártana, ha sokakban tudatosulna: a magyar nemzeti zenét egy cigány (Bihari), egy cseh (Csermák), egy zsidó (Rózsavölgyi, korábban: Rosenthal) és a vélhetően magyar Lavotta mellett az ereiben szláv vért is csörgedeztető *Kossovics* és *Ruzitska*, valamint – igaz kisebb mértékben – a német *Bengraf*, *Dreschler*, *Kauer*, *Mohaupt*, *Stocker*, *Strádl* és *Tost* (s jóval később pedig a félig német *Liszt* s a tősgyökeres német *Erkel*) együtt teremtték.

A sok-sok kép mellett – az említett túl – Lavotta, Ruzitska, 36. Rácz Pali, és Liszt Ferenc egy-egy dalművének kottája is kíséri a szépen tagolt szöveget.

A 19. század kiemelkedő sikerű és megbecsültségű cigány muzsikusi közül *Boka Károly*, *Rácz Pál*, *Patikárus Ferkó*, *id. Banda Marci*, *iff. Patikárus Ferkó*, 36. *Rácz Laci*, *Dankó Pista* és *Darázs Miska* életútján szemlélteti sikerrel a szerző, hogy a magyar nóták és az élőzenés mulatságok virágzása idején, mily fontos szerepet töltöttek be a roma hangaszok.

A cigányok zenéjét, majd a cigányzene világát követően a könyv kitér annak a megtermékenyítő hatásnak a felvillantására is, amelyet a cigányos előadásmód, vagy a cigánynak hitt muzsika tett a komolyzene alkotóira. Másokéi mellett *Brahms*, *Sarasate*, *Schubert*, *Beethoven*, *Csajkovszkij*, *Liszt* és *Kodály* műveinek egész sorában tükröződnek a cigány zenészek előadói stílusjegyei. A pontozott-nyújtott ritmus, a „bokázó” zárófigura, a bővített szekundlépés, a kontratempó-kísérőforma, a Liszt által cigánybasszusnak nevezett kontrapárhuzam – ezek mind a cigányoktól kerültek át a koncertpódiumok tapsviharos sikereibe.

Még a nótatermés erős minőségromlása, a népies műzene felhígulása is ösztönzőleg hatott. Ez készítette ugyanis Bartókot, Kodályt és követőiket arra, hogy – szinte a legvégső pillanatban – összegyűjtsék a történelmi Magyarországra fellelhető népdalkincseit.

A 20. század meghatározó cigány zenészei sorából *id. Magyar Imre*, *id. Járóka Sándor*, *Lakatos Sándor*, s a két Kossuth-díjas: *Bangó Margit* és *Boross Lajos* pályáját ismerhetjük meg bővebben. A primáskirályról *Yehudi Menuhin* elragadtatott sorai jelzik: a komolyzenei világnagyságok – érkezzék bárhonnan – a helyén értékelik az igazi teljesítményt. „Legfeljebb úgy lehetett volna követni, hogy mit csinál, ha betápláljuk az egészet egy számítógépbe, majd az ötödére lassítjuk” – írta Menuhin (a világhírű hegedűművész!), Boross követhetetlen kézmozdulatait láttán. (Ennek alapján könnyű elképzelnünk azt a sokkot, ami akkor érte volna, ha annak is tanújává lesz, amikor a 100 Tagúban Boross a hegedűről Ökrös Oszkár cimbalomára adja át a szót!)

A mai szórakoztató-zenei állapotok, a hagyományos cigányzenekarok és cigányzene állapotának bemutatása után a más műfajokban alkotó roma zenészekre is vethetünk egy pillantást. A már a legelső Kossuth-díj kiosztásakor elismert, utólráhetetlen cimbalomművészlől, *Rácz Aladárról*, a cigány-

zenész családból származó – a francia Becsületrend tisztí fokozatával is kitüntetett – *Cziffra György* zongoraművészlől, *Pege Aladárról* a Kossuth-díjas, világhírű dzsesszbőgőslől, *Jávori Vilmos* dzsesszdoboslól, *Snétberger Ferenc* gitárvirtuózlól éppúgy olvashatók leírások, mint az autentikus roma zenét művészi rangra emelő és világsszerte elismertető *Kalyi Jag* együtteslől és *Szilvási Gipsy Folk Band*lől. Még a hazai hip-hop zenében roma utat nyitó *Fekete Vonat* rövid bemutatásának is jut hely.

A könyv befejező fejezete „Az utolsó zászlóvivők” cím alatt a *Rajkó Zenekar*, a *Talentum Művészeti Iskola*, a *100 Tagú Cigányzenekar* és – ennyi elfoglaltság talán elnézhető a műsorvezető úrnak – a *Rádió C* érdemeit zengeti.

A könyv a lehető legnagyobb segítséget is megadja, ami ma pénz nélkül, vagy azon is túl megteremthető. A megbecsülés irányára nyit kaput. Függelékében ugyanis szerepel az e területen működő szórakoztató zenészek kötelező vizsgaanyaga. Remélem, hogy serregnyi emberben nő meg a tisztelet a hosszú és tételeken felsorolás olvasása közben. Egy minősítést szerzett muzsikusként – a közölt lajstrom szerint – a zeneelméleten és kottaolvasási ismereten túl 20 – javarészt komolyzenei – előadási darabot; továbbá 9 keringőt, 9 verbunkost, palotást, illetve régi magyar táncot, kesergőt; 2–2 nyitányt és indulót; 40–40 eredeti magyar népdalt, ún. hallgató muzsikát; kb. 30 gyors csárdást, 4–4 virágéneket és kurucnótát, s 20–25 műdalt kell készsége szinten eljátszania. Akiben még ezek után sem ébredne a nagyrabecsülés, tegye hozzá a napi híreket, melyek szerint maguk a cigány zenészek tiltakoznak az ellen, hogy e hatalmas követelmény-együttest eltörölve, egyszerű – lényegesen könnyebben teljesíthető – OKJ-s vizsgával, szakmává tegyék művészetüket.

Suki András könyvét bizonyára sokan fogják kézbe venni s megvenni, hiszen *Csemer Géza* Habisztije óta nagyon hiányzott már a magyar könyvpiacról egy hasonló „zenei étvágyfalat”.

* * *

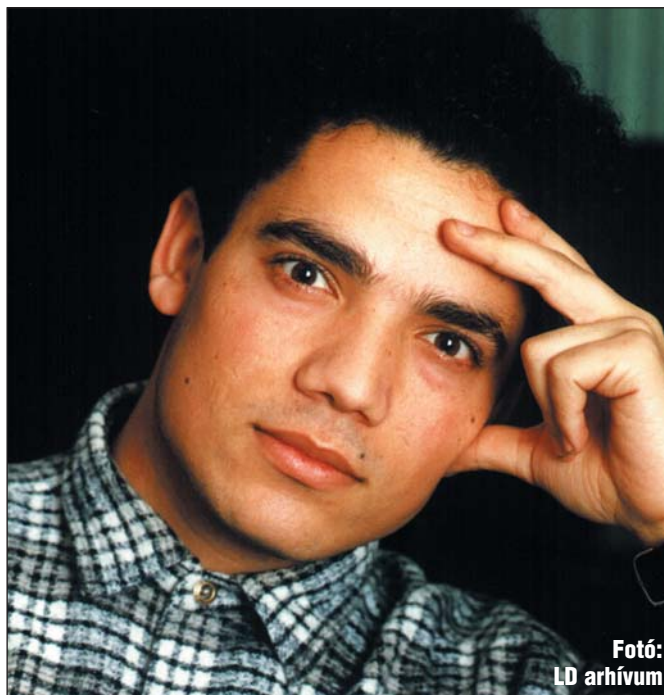
A mű májusban kerül a könyvkereskedésekbe, de a Konsept-H Kiadó weboldalán is megrendelhető lesz.

Példává lenni

Horváth Kálmán személyét, a legutóbbi Ki mit tud? versmondó győztesét hamar szívébe fogadta a közönség. Olyan átéléssel mondta el József Attila verseit, amire csakis az képes, akit a nagy költőhöz hasonlóan sokszorosan próbára tesz az élet, aki maga is átéli, hogy mit jelent a társadalom periferiáján talpon maradni, s az, aki saját bőrén is tapasztalja, mit jelenthet a mama visszavonhatatlan hiánya. A mostanában a Duna Tévé képernyőjén is fel-feltűnő előadóművészt arról kérdeztem, ami József Attila érzelmi-szellemi rokonává avatta.

– Rögtön az első emlékem a baktalórántházi óvoda volt, bár tudom, hogy kétéves koromig otthon nevelkedtem, ám arra az időre nem emlékszem. Az egyik nővérem nevelt, mert az anyám akkor éppen elment a háztól, lehet, hogy épp valami hapsi után. Azt nem tudom. Apám meg, akkor valamiért éppen börtönben ült, fogalmam sincs, hogy miért. Gondolom nem emberölésért, bár ha úgy lett volna, most már nekem az is teljesen mindegy. Nem sokat változtatna a jelenemen. Szóval az egyik nővérem nevelt, aztán két év után mégis valahogy úgy alakult: jobb, hogyha intézetbe kerülök, és így kötöttem ki Baktalórántházán, ebben a bizonyos óvodában. A hely egyébként nagy jelentőségű volt, már a versmondással kapcsolatban is, mert volt ott egy kedves óvónő: **Papp Ibolyának** hívták. Neki a kedvence voltam a göndör hajammal. Ez nagy szerencse volt, amit akkor még nem értettem, de jó volt érezni, hogy törődnek velem. Készítettek egy kis televíziót karton dobozból, kivágtak rajta egy képernyőformát, ami mögé egy tekercset erősítettek, és ahogy tekerték, a rajzok haladtak. Én mondtam hozzájuk a mesét a királyról, akinek az egyik

szeme sír, a másik pedig nevet. Tulajdonképpen ezzel a mesével indult az irodalomszeretetem. Papp Ibolya elvitt magával egyszer húsvétra és akkor locsoló versek következtek... Természetesen gyűj-

Fotó:
LD archívum

töttük a tojásokat azoknak, akik bent maradtak az ünnepekre. Ez is nagyon jó élmény volt. Mindezek ellenére inkább szegénylősebb lehettem talán akkor is. Baktalórántházáról aztán Berkeszre, a nevelőotthonba kerültem, hogy a nyolc általánost elvégezzem. Akkor még pár évig nagyon kuka voltam, aztán egyszer csak, kilencéves koromban hazavittek a szüleim egy nyári szünetre. Na,

akkor amit lehetett, minden rosszat, mindenféle szitkozódást megtanultam. Ott jóval szabadabb életforma volt. Igaz, hogy nélkülözések, éhezések voltak, egy borzalom, nem kívánnám azt senkinek. Az egyik ne-

– **Hogy sikerült beilleszkedni a nevelőotthonban a megszeretett, megszokott óvoda után?**

– Egy kollégiumban meg a katonaságnál is az újakat beavatják, az otthonban azonban kedvteléssé, hobbiává vált, hogy a nagyobbak a kisebbeket folyamatosan kihasználták, verték. Én is egy ilyen helyzetbe csöppentem. Voltak rettegett ellenségeim, akiket ha már megláttam, bújnom kellett, de azért többnyire így is elkaptak. Az osztálytársaimmal, csoporttársaimmal – mert azért olyan iskolába jártunk, ahol falusi gyerekek is voltak – nagyon jó viszonyban voltam. Én voltam a mókamester, gondolom ez tudatalanul egy önvédő mechanizmus lehetett, hogy elfogadjanak, hogy szeressenek és odafigyeljenek rám. A ranglétrán az osztályban olyan középszinten voltam, de nem nagyon kellett megverekednem ezért a státuszért. Nem akartam én feljebb jutni. Ez a pozíció elég volt arra, hogy a gyámsoltalanabbakat, akik nagyon ki voltak szolgáltatva, a szárnyaim alá vegyem. Ez is végigkísérte eddigi életemet. A mai napig is tart, mert még mindig vannak olyan barátaim, akik kikerültek az intézetből, de tartom velük a kapcsolatot. Feljönnek hozzám, ebéde-

lünk és megbeszéljük azt, ami őket nyomasztja, meg engem is. Ez azért most már kölcsönös, nem annyira egyoldalú esetleg, mint akkoriban volt. Ezek a találkozások nagyon fontos részei az életemnek.

– ***Azt mondtad, hogy kezdetben nagyon visszahúzódoó, féltél gyerek voltál. Mikor s hogyan szűnt ez meg?***

– Még ott Berkeszen. Jártak hozzánk hívó csoportok, akik nyaranként Biblia-táborokat szerveztek. Jó sok gyereket elvittek. Én kimaradtam ugyan közülük, de néha azért eljöttek és vetítettek nekünk diafilmeket, s játszottunk velük. Én akkor sem beszélgettem velük, csak néztem és hallgattam őket. Valami olyat kezdtem érezni, amit igazából nem fogtam fel tudatosan. Egy új világszemléletet, egy jobb életet, amire ott a falakon belül egyébként nem nagyon lehetett gondolni. Azt éreztem, hogy ebben lehet valami, de nem fogadtam el feltétel nélkül, hogy ez bizonyosan igaz. Mindenestre egy új gondolkodás kezdődött el bennem. Később Tiszadobra kerültem szobafestő szakmát tanulni, és ott határoztam azt el, hogy én most már magamtól elmegyek a Biblia-táborba, meggyőződni arról, van-e Isten vagy nincs. Persze ez mégsem lett olyan egyértelmű, mert ugyan ott voltam, de volt ott egy szép lány is, akivel jó barátságba keveredtem. El is feledkeztem arról, hogy milyen nagy szent elhatározással indultam oda. Csak a tábor végén, amikor már egy nap volt hátra, kezdett bennem újra moorogni, hogy elmegyek, és jól éreztem magam. Amikor majd elmúlik ez a felhőtlenség, újra ott lesznek a

kérdések, amelyekre nem kaptam választ. Összeszedtem magam – ez tőlem nagy dolog, mert én egy hivatalba, vagy egy igazgatói irodába még sohasem mertem bekopogtatni – és odamentem a táborvezető lelkészhez. Azt kérdeztem tőle, hogy nem maradhatnék-e még egy turnust? Úgy alakult, hogy maradhattam, de a két turnus között egy bácsinál voltam, aki a gyülekezetükhöz tartozott. Nála is azt láttam, hogy szeretetben él, önzetlenül él, nekem gatyát, meg minden dolgot vett... Jó, most azt mondom nem egy nagy dolog, de a gesztus nekem akkor nagyon sokat számított. Megint azt éreztem, hogy valaki törődni akar velem.

Utána visszamentem a táborba és elkezdtem figyelni. Egy árva szót sem értettem abból, amit beszéltek. Sem azt, hogy milyen kérdéseket tesznek fel, sem azt, hogy a válaszoknak mi az értelmük. Csak nagy káoszt éreztem magamban, hogy én itt vagyok, de nem értek semmit. Kaptam egy Bibliát és amikor hazahérttem – ettől függetlenül úgy tértem haza, hogy gyökeresen megváltoztam –, nem tudtam azt tenni: hogy én most jó leszek. Azt a légkört azonban amit ott tapasztaltam (mert ha nem is értettem, éreztem a szeretetet), követendő életformává tettem. Mindenféle hitelvektől mentesen úgy gondoltam, úgy éreztem, hogy én is csak azt tudom már tenni ezentúl. Érdekes, ezt rögtön megéreztek rajtam. Mert nem voltam benne a szellemidézésekben, nem beszéltem úgy, mint régen, nem voltam kapható olyan dolgokra, mint korábban. Éreztek azt, hogy mindenkire úgy fordulok, és egyre többen

kezdtek körülöttem is gyülekezni. Emlékszem, volt egy gyerek aki megkérdezte, hogy miért nem csinálom én már azokat a dolgokat amiket eddig, és én nem mondtam neki nagy körítést, csak azt mondtam, hogy nem tudom már. Neki ez furcsa volt, de nagyon jól fogadta ő is, a környezetem is. Szerintem – még ott az intézetben is – mindenki vágyik rá, hogy megéljen egy ilyet, és az életét így tudja fordítani, de odabent farkastörvények vannak. Amikor aztán kikerülnek, teljesen egyedül maradnak, még kevésbé számíthatnak bárkire. Szinte arra vannak predesztinálva, hogy a börtön ajtókat döngessék. Csak azt tudom mondani, hogy azóta már hitem kikristályosodott, öntudatom is van az érzéseim mellé.

– ***És hogy alakult ki? Lépésről lépésre vagy megvilágosodásszerűen?***

– Nem tudom jobban megmagyarázni: racionálisan kezdődött el. A Bibliát reggeltől estig olvastam azokban az időkben és nekem az örömet okozott. Először csak történeteket láttam benne, aztán amikor már több történetet is elolvastam belőle, kezdtek összecsengeni a gondolatok. Amit nem értettem meg az egyik helyen, az a másik igéjével még teljesebbé vált, és valahogy egy egységes világszemlélet, gondolkodásmód alakult ki bennem. Bármilyen kérdés felmerülhet az életemben, ma már ez alapján tudok dönteni.

– ***Ennyire fontos számodra a hit?***

– Igazából szerintem a hitnek a kérdése talán annyiban fogalmazható meg, hogy képes lesz általa az ember minden sallangot eldobni a gondolkodásából,

és tud dönteni jó és rossz között. Úgyhogy ne akarjon mindenáron, mindenkinek megfelelni, középtájt maradni. A hit arra is megtanít, hogy képes legyen vállalni a döntéseit. Ez egy érdekes dolog, mert a cigányok általában – most mindenféle elemezgetés nélkül – úgy tudom, hogy katolikusok. Én másképp gondolkodom, de abban egyet értek, hogy bennem is tényleg belül van igazából sok minden. Azt nem lehet mondani, hogy én templomba járnék, és olyan nagy közösségi életet élnék, de valóban ott van a mindennapjaimban. Lefeküdni sem tudok anélkül, hogy ne imádkoznék. Sokszor azon veszem észre magam, hogy nem tudok elaludni, de miért? Mert nem imádkoztam. Akkor imádkozom és leteszem mindazt a gondot, ami aznap történt velem, vagy azt a sok rosszat, amit én követtem el. Ettől a feszültség, ami egésznap folyamán felhalmozódott bennem – fizikai kifejezéssel szólva –, kisül, s máris nyugodtan tudok aludni. Evangélikusnak keresztelkedtem meg, de számomra ez nem jelenti azt, hogy evangélikus vagyok. A Bibliát tartom egyedül Szentírásnak, semmiféle hagyományt nem fogadok el. Úgy vagyok vele, hogy ami a Biblia alapján egyértelműen igazolható, azt tudom elfogadni, mert úgy gondolom, hogy az Isten írása. Azokban a dolgokban, amit ember ír, ember okoskodik ki, nem nagyon hiszek, de azért elgondolkodom rajtuk. Amit a Biblia alapján jónak találok, azt elfogadom. Ezért gondolom azt, hogy nem is biztos, hogy az ember magára húzhatja azt, hogy ilyen vagy olyan vallású. Legyen

egy személyes hite, amiért ő küzd meg a Biblia alapján. Szerintem nagyon sokan vannak így a világban. Ha összegyűjtenénk őket, akkor lehet, hogy azt mondhatnánk, ez is egy vallás, de igazából a lelkiismereti szabadságot tartom én nagyon fontosnak. Nem hiszem, hogy aki valamilyen vallásban benne van, abszolút 100%-ig képes elfogadni azt. Ez legtöbbször felszíniesség (lehet, hogy nagyon ráhagyatkozik, hogy a pap vagy az okosok jobban tudják). Ha ez azonban így van, akkor már nem is hit. Jobb, hogyha az ember – Pál apostol szavaival élve – éli az ő életét, eszik, iszik, és jól érzi magát minden dolgában. Én is képes vagyok elfogadni azt, hogy valóban van feltámadás, valóban van örök élet, mert ha ezt nem fogadom el, akkor ugyan az van, mint amit az előbb mondtam, nincs az egésznek értelme. Meggyőződésem, hogy kell, legyen örök élet, és ezért érdemes jónak lenni ebben a gonosz világban.

– **Én sem ismerlek túl jól, de mondjuk, aki csak a Duna Televízió képernyőjéről lát téged, nem tudom, el tudja-e hinni, hogy az a Horváth Kálmán, akit lát ugyan az a Horváth Kálmán, aki most beszélget velem.**

– Hozzá tartozik a történethez, hogy engem is nagyon sok kis vallás (nem szeretem azt a szót mondani, hogy szekta, mert ez visszaemlékeztet a régi eretnek szóra, ami borzalom) megkeresett. Szerintem meg kell azokat is vizsgálni, amiket a kis egyházak hirdetnek. Szerintem ők ott hibáznak legtöbbször nagyot – bár nem lehet általánosítani -, hogy kiragadnak egy felismerést, ami

lehet, hogy a helyén van, de aztán túlhangsúlyozzák. Azt gondolom, első dolgunk, hogy a mi életünkben megéljük a hitet, anélkül, hogy feltétlenül hangoztatnánk, de ha valaki rákérdez, akkor kötelességünk megvallani a hitünket és elmondani, de csak olyan mértékben, ahogyan érdeklődnek felőle. Hogyha rázúdítunk valakire valamit, mint egy hideg zuhanyt, akkor megfázik, betegségbe esik, és kerülni fogja azt, ami ezt okozta. „Nem erővel, nem hatalommal, hanem az én lelkemmel...” – ahogyan ez is megvan írva.

– **Nehéz elszakadni ettől a témától, de egy picit lépünk tovább... Mihez kezdte magaddal az iskola után?**

– Volt a szobafestő szakmám. Nem dolgoztam ugyan benne, de nagyon jó volt, mert miközben kitanultam, megtanultam rajzolni és festeni. Volt időm rá, nem kellett megerőltetnem magamat a tanulásban. Ebből viszont már egyenesen következett, hogy szerettem volna tovább tanulni. Olyan szintre jutott nálam a rajzolásnak és a festésnek a készsége, amit már nem lehetett nem észrevenni. Bár voltak, akik velem egy szinten tudtak rajzolni, akadt, aki jobb is volt, de azért észrevettek. Sikerült elérnem, hogy felvételizhessek Sátorlajújhelyre, porcelánfestő szakra. Fel is vettek, aminek végeredménye az lett, hogy Hollóházán kitűnő „diplomát” szereztem. Szakmunkás-bizonyítvány volt ez is, bár én úgy felvételiztem ide, hogy azt gondoltam, hogy ezzel már érettségi bizonyítványt is kapok, mivel szakközépiskolának véltem. Amikor felvettek, olyan furcsán olvastam, hogy szakiskola, és ott mo-

corgott bennem a kétely. Megkérdeztem valakit, hogy ez mit jelent, és igazolódott, hogy ez mégsem középiskola. Amikor elkezdődött a sulis, akkor próbálkoztam én mindenfélével, hogy valahogy átiratkozhassak, mindegy lett volna nekem, ha asztalos szakma is. Aztán levelezőn egy és negyed évet elvégeztem a gimnáziumból, de közben körvonalazódott, hogy ha én ezt a szakiskolát elvégzem, akkor lesz lehetőségem egy kétéves nappali gimnáziumba átiratkozni. Azt jobbnak gondoltam és akkor a levelezőt közben abbahagytam. Ami azonban a legfontosabb ebből az időszakból, hogy itt kezdtem el verset mondani. Az irodalomtanár nő tartott egy olvasás felmérést, és én ott sem tudtam csak úgy szárazon felolvasni a szöveget, hanem valahogy belehelyezkedtem a szövegben szereplő személy gondolataiba, és abból a figurából mondtam én a szöveget. Erre felfigyelt és kért, hogy induljak az Országos Szép Magyar Beszéd versenyen. Akkor kicsit félve, de igent mondtam. Azért mondtam, hogy kicsit félve, mert Tiszadobon is próbálkoztam én versmondással. Magnóra vettem fel verseket, amik tetszetek nekem, és ott volt egy barátom – azóta már képzőművészeti főiskolára jár –, aki azt mondta, hogy Kálmán, neked ezt nem szabad, neked nagyon rossz hangod van ehhez. Én azt megéreztem – mondta –, ha jó hangod lenne, ilyen hanggal azonban nem lehet. Magamban azért továbbra is mondtam verset, de már nem nagyon álmodoztam. A tanárnő volt ott az iskolarádió vezetője, megkért olvassak be verseket. Kazettára kellett

felvenni. Természetesen a szöveg a kezemből. Nagy izgalom nem lehetett volna, de akkor is nagyon remegett a papír a kezemből, a szívem nagyon dobogott. Emlékszem, amikor visszajátszották a kazettát, akkor hallottam meg – ez egy nagyon jó minőségű felvétel volt –, hogy egészen jó hangom van. Amikor kijöttem a stúdióból, ugráltam örömben, mert akkor már tudtam, mi a feladatom, mivel tudok valahogyan kitörni abból a világból, amiben éltem. Így kezdődött a versmondás. Jött sok-sok versmondó verseny, de ezt megelőzte az a bizonyos Szép Magyar Beszéd verseny. Ha nincs egy olyan iskolaigazgató ott, aki a sarkára áll, és azt mondja, hogy márpedig nekem ezt folytatnom kell tovább, akkor én otthagytam volna, nem mentem volna el a megyei döntőre, mert egybeesett egy versmondó versennyel. Úgy gondoltam, hogy nekem az a fontosabb. És milyen jó, hogy mégsem oda mentem el! Büszke vagyok arra a Kazinczy-éremre, amit a szép beszédért nyertem el. Nagy ösztönzést adott nekem, hogy az életben is próbáljak ugyanúgy beszélni. Ez a versmondásra ugyancsak visszahatott, mert ott is nagyon fontos a szép beszéd. Akkoriban volt egy barátom, Balogh István, aki bejutott a Ki mit tud? döntőjébe. Végül is a versmondó kategóriát 1993-ban azt hiszem meg is nyerte. Én akkor nyertem a Kazinczy-díjat, és valahogy lekéstem arról, a Ki mit tud?-ról. Mégis tudtam, hogy nekem ezt kell csinálnom, és minden versmondó versenyre úgy mentem el, hogy az egy felkészülés a következő Ki mit tud?-ra. Nagyon tudatosan készül-

tem tehát erre a megméretetésre. Már gyermekkoromban is ott volt előttem a **Kálid Artúr** példája, hiszen Berkeszen egy intézetben voltunk. Jó pár évvel felettem járt, de neki is nagyon dukkoltam. Emlékszem, amikor ő volt a Ki mit tud?-ban, akkor rajzoltam egy kis néger gyereket, aki verset mond. Úgy próbáltam népszerűsíteni, hogy sok-sok ilyen kis cetlit készítettem és az iskola ablakából kiszórtam ezeket a papírokat. Majdnem gond is lett ebből. Keresték, hogy ki dobálja ezeket. Már akkor is ott volt bennem ez a lelkesedés.

– *Mint tudjuk, komoly eredményt értél el te is. Megnyerted a következő Ki mit tud?-ot... Milyen változást hozott az életedben ez a verseny?*

– Nem hanyagolható el – ezért nem is akarom elhallgatni –, hogy mennyire fontos volt az az összeg, amit kaptam a különdíjakból. A menyasszonyommal közösen ebből tudtunk lakást venni Pesten. Persze, nem csak ebből a pénzből, ez arra kevés lett volna, pályázati pénzekből, meg mindabból, amit megtakarítottunk addig. Mindig azt gondoltam, hogy nekem majd ezért kell loholnom egész életemben, hogy legyen egy kis lyuk, ahol élhetek. Jó érzés ez, megnyugvás a jövőre nézve, hogy nyugodtabban kereshetek nemesebb célokat ennél, ez megvan és így az energiámat másra is fordíthatom. Azért gondoltam ezt elmondani, mert ez nagyon fontos dolog. Ez már egy otthon! Ugyanakkor részben szomorúság is, mert míg én örülök neki, itt Pesten nap mint nap belebotlik az ember egy csomó hajléktalanba. Tudom, hogy azok közül is, akikkel

én felnevelkedtem, nagyon sokan vannak az utcán. Szoktam látni őket. Úgy voltunk nevelve igazából, hogy nem nagyon ösztönöztek a tanulásra, nem nagyon volt előttünk életcél, nem nagyon törődtek azzal, hogy miben vagyunk jók. Nem akartak különösképpen irányítani bennünket. Úgy voltak vele, hogy ott vagyunk, s minket nevelgetni kell, mint a kis malackákat az ólban. Az volt a lényeg csak, hogy egyik napról a másikra ellegyünk, s ne legyen gond velünk. Ennek érdekében aztán mindent be lehetett vetni, a veréstől kezdve akármit. Az ember ilyenkor aztán mindenben azt látja, hogy hogyan támadják azok, akik a nevelésre hivatottak. Minden reakciója egyre negatívabb lesz. Ha egy kéz simogatva nyúlik is feléje, akkor is rögtön mást lát. Emlékszik arra, hogy ettől a kéztől pofont is kapott. Ratkó József is írja: „szelíden közelítsetek felém”. Ő is állami gondozott volt: szelíden közelítsetek felém és lassítsátok meg az ölelés mozdulatait is, mert én az a gyerek vagyok, aki ugyanúgy ül a sámlin, és össze van kuporodva. Szabadon idéztem természetesen, de ez egy nagyon jó kép. Itt van az új gyermekvédelmi törvény. Ennek alapján azért van remény bizakodni is, mert most már családiasabb nevelés indul meg... A lakástémától jól elkerültem ide!

A Ki mi tud?-tól természetesen az ismertséget kaptam még, mert utána rögtön hívtak is a nyíregyházi színházhoz. A Vágy villamosában kaptam egy kis epizód szerepet, ami gimnazista fejjel (akkor voltam éppen végzős) nagyon jó lehetőség volt. Még a mai napig is meg a

Vágy villamosa a Katona József Színházban. A VIII. kerületben van a Napház nevű cigány kulturális intézmény. Ott még a Ki mit tud? utáni nyáron **Hollai Kálmán** alapított egy amatőr cigány színházat. A Lear királyt dolgozta át cigány történetté. Odahívott engem, hogy a főszerepet játszam el. Bár ez egy műkedvelő kezdeményezés volt, de annyira jó voltam benne, hogy beküldték a Duna Televízióhoz. A kazetta minősége miatt, meg egyébként sem tűzték a műsorra, de mivel nekik volt egy sorozatuk, a „Jeles napok”, s annak keretében éppen egy cigány napot szerettek volna rendezni, úgy gondolták, hogy jó ötlet lenne, ha azt egy cigány fiú meg egy cigány lány vezetné. Megindultak a selejtezők, embereket hívtak be és köztük voltam én is. Végül ott maradtam erre az egy alkalomra, én és egy cigány lány. **Névai Melindát** azóta is lehet látni a Duna Televízióban. Ez eredetileg egynapos lehetőség volt, aztán negyedévekre mindig hosszabbítottak. Most már egyéves szerződéseink vannak és reméljük, hogy a közeljövőben is, meg hosszabb távon is ott tudunk majd dolgozni.

– *Megtaláltad magad. Neked ez így megfelel?*

– Nem azt mondom, hogy nekem ez így megfelel, mert az ember, ha nagyon megelégszik, akkor nem tud továbbjutni. Nagyon jó lehetőség volt azonban nekem, s ma is nagyon jó lehetőség, mert ebből megélek, és igazából van mellette időm másra is, tehát a színházra, a versmondásra. Nekem a versmondás a mindenem, azt tartom elhivatottságnak. Ilyen nagy szót használok, mert így is élem meg, ami-

kor a színpadra állok. Azzal a hittel élem meg, hogy ez a feladatom. **Latinovits Zoltán** is mondta, hogy a verset jól elmondani, az olyan, mintha a világ egy pontjában az ember rendet csinálna. Ha egyetlen egy gondolatot is sikerül átadnom abból, amit a költők ihletetten leírtak, akkor már volt értelme az egésznek, és ezt roppant fontos dolognak tartom. A munkám mellett tanulok is. A székesfehérvári Kodolányi János Főiskola pesti kihelyezett tagozatán. Ha ezt elvégzem, akkor papíron televíziós szerkesztő-riporter leszek. Hogy fogom-e hasznát venni vagy sem ennek a papírnak, azt nem lehet tudni előre, de hiszem, hogy nem történnek dolgok véletlenül. Kacérkodom azzal a gondolattal is, hogy mást is kellene még tanulnom, valami civilebb szakmát, biztos, ami biztos... Most jól érzem a Duna Televízióban magam, és örülök ennek a lehetőségnek, hogy van. Nemcsak magam miatt, mert akkor nem érne az egész semmit. Nekem is rengeteget számított az, hogy Balogh Pistit láttam annak idején a televízióban, a Ki mit tud?-on, meg Kálid Artúrt is a képernyőn. Ha egy nevelő már jó példának rám tud mutatni, az is remek dolog. Ha én el tudtam érni valamit, ugyanolyan nyomorúságos helyzetből, mint ahogyan esetleg ma vannak a hozzámmal hasonlóak, akkor ők is elhihetik, hogy iszonyatosan kemény munkával, nagy akarattal, de minden külső körülmény ellenére is el lehet érniük a céljaikat.

(Cigányfélóra,
2000. augusztus 18.)
Részlet: Varga Ilona
Hanglenyomatok című
interjú kötetéből.

Sáfár Sándor és Wuscher Anna gyűjtése

Rege a kosárkötő

Kiss Ferkóról

– Ráji! Rájikám! – kopogott, s szólt be csendesen.

– Minden jótét lélek dicséri az urat – sóhajtott Ráji és hányt a ablak felé a keresztet, amint megpillantotta az urát.

– Ezért dicsérem én is – válaszolta Kiss Ferkó. Ő meg az asszony felé szórta az áldást. – Nem voltál rossz feleségem, hogy félned kelljen tőlem. Engedj be, mert megvesz az Isten hidege! Megtapasztalhatod odabenn, hogy húsból, vérből való ember vagyok, nem kísértet.

Ráji nem tehetett mást, mint kinyitotta az ajtót. Azért bátorodott meg így, mert ésszel gondolkozott. Ha Kiss Ferkó kísértet, akkor bejön a kulcslyukon, vagy a bezárt ajtón keresztül is, meg aztán nem reszketne a hidegben, mint a miskolci kocsonya. Tehát, ha azt akarja, hogy ő beengedje, akkor csakugyan föltámadott. Ráji kinyitotta az ajtót. Egymás nyakukba ugrottak örömeikben. Az asszonynak az volt az első gondolata, s ezt meg is mondta Kiss Ferkónak, hogy fellármázza a hagyóiakat, hadd örüljön mindenki Kiss Ferkó szerencséjének. Ő azonban rémülten tiltakozott.

– *Marav andre tomuj ande! Úgysem hinnék el! Csak bajt hoznánk magunkra.

Lefeküdtek. Kiss Ferkó azonban napfelkelte előtt búcsúzott. Visszament nappalra a sírba. Indulás előtt kiadta az ukáaszt, hogy Ráji igazítsa meg a földet a síron, meg szedjen estére fűzfavesszőt, hogy éjjel kast köthessen,

hogy legyen pénzük. Másnap az asszony úgy dolgozott, hogy férfinak is becsületére vált volna. Sötétedés után megjelent Kiss Ferkó, rögvest munkához látott. Hajnalban lőcek, vissza a sírba. Ráji pedig vállára csapta a kosarakat egy hosszú botra tűzve. Nyaka közé vette a lábát és ment a városba. Délre már jó pénzért túladott minden kason. Bevásárolt és irány Hagyó! Mire hazaért a telepen már senkit sem talált. Szétszéledtek ide-oda, ki-ki a maga dolgára. Otthon csak az öreg, beteg Koko nyomta a szalmát. Ráji kinyitotta a nagy rakott sparhelt titkos ajtaját, berakta a hozott dolgokat.

Hónapokig így éldegélt Ráji és Kiss Ferkó. Egész szépen kigömbölyödtek a nagy jólétben. Ferkó kiruccanásairól senki nem sejtett semmit, csak néha emlegették, amikor szűk napokat láttak. Ráji gögyis asszony volt. Nem árulta el honnan a nagy jóléte, hogy ne kelljen osztania a többiekkel, mint régebben. Így hát, hol egyik-től, hol másiktól kért hozomra egy skatula gyufát, egy kanál sót, paprikát vagy vetőfia krumplit. Nem is lett volna semmi baj, ha Sári néni vesébe látó szeme észre nem veszi, hogy Ráji gyermeket vár. Az asszony eleinte tagadta, de miután Sára néni kiköpte a telepen a dolgot, minden szem őt figyelte. Hova jár, ki lehet a gyerek apja?

No, az idő kereke nem visszafelé forog. Eljött a

gyerek ideje. Ráji nem hívott senkit, egyedül vajúdott a gunyhóban. Egyszer csak felsírt a gyerek. Pont ekkor rontott be Sára néni.

– Lubni! – sipította. – Ugye megmondtam! Betalakodtak a hagyóiak valamennyien. Elmondták Rájit mindennek. Lemordiázták, lehordták a sárga földig. Ráji hallgatott, félt az emberektől.

– Ki a gyerek apja? – kérdezte Matej.

– Kiss Ferkó! – súgta ösztörtően Ráji.

– Bolondnak nézel bennünket? Egy éve meghalt Kiss Ferkó.

Ráji, hogy mentse a bőrét, töredelmesen bevallott mindent. Elmondták, hogy Kiss Ferkó él. Minden éjszaka hazajön. Ha nem hiszik el, győződjenek meg róla este. Sára néni azonnal hidegrázást kapott.

– Azt már nem! Kísértetet meglesni? – sipította. – El kell pusztítani az ördög-fattyát, különben ő pusztít el bennünket.

Ráji könyörgött, rimánkodott, de hiába. Kiráncigálták a gyereket a kezéből és kidobták az udvarra. Ráji hiába tajtékzott a dühtől, ordítozott, hisztizett.

– **Tyernyol iliszke vuna! Sára! Nem volt jogotok hozzá. A gyerek az enyém. Elmentem volna vele, ha nem tűritek. Keservesen megfizet ezért nektek Kiss Ferkó!

Kiabálhatott már. A gyerek az udvarról is eltűnt. Ráji roskadozva, sírva rohant a temetőbe.

– Kiss Ferkó! Kiss Ferkó! – kiáltott már a kapuban. – Megölték a fiadat!

– Félrebeszélsz? Ki méréselte? – lépett elő Ferkó a sírból.

Ráji fuldokolva a sírástól nyökögte el a történeteket. Kiss Ferkó, mint egy bősziült vadállat rohant a hullaházba. Felkapott egy kötelet, belelógatta a kútba, s a vizes kötéllel rohant Hagyópusztára. Üvöltött, káromkodott, átkozódott, ütött, vert a vizes kötéllel. Nem nézte, hogy kit talál, de jaj volt annak, aki elébe került. Szétverte a hagyóiakat, akik megesküdték volna a Szent Istenre, hogy Kiss Ferkó szelleme háborog. Vacogó foggal, véres fejjel rohant mindenki szerteszét. Vissza sem tértek többet Hagyópusztára. A környező falvakban kértek menedéket.

Így volt, igaz volt. Aki Hagyópusztán csak egyetlen cigányt is mutatni tud nekem a düledező gunyhókban, neki adom a havi keresetemet.

Mesélő: ifj. Nagy Gyula
32 éves
Patapoklosi 1977

terő – teher
csirkészett – hajnalodott
elmurdelt – meghalt
muló – halott

*** – Te tönkre akarsz tenni engem!**

**** – Rothadjon el a szíved gyökere!**

Sáfár Sándor és Wuscher Anna gyűjtése

Dedej járt Amerikában

múlt héten Szedresen jártam a meszési testvéreknél. Éppen egy öreg cigány beszélt Dedejről, a futócigány legényről. Az öreg megesküdt, hogy minden szava, amit elmondott, szószerint igaz. A rokonok bizonygatták, hogy eskü nélkül is elhiszik az öreg meséjét, mert még soha nem hazudott. Különben is sokat látott az öreg a világból, mert folyton-folyvást úton van. Megyeget mindig a fia után, aki univerzális kőműves, ezért sokfelé hívják dolgozni.

Szóval, valahol Haragospusztán élt egy cigánylegény, Dedej, az anyjával, Vilmával.

Egy reggel Dedej zajra ébredt. Látja, hogy mellette üres a szalma, tehát Vilma már elment egy kis ennivalót kuncsorogni. Ha nem Vilma mocorog, akkor honnan ez a zaj? – gondolta Dedej. Feltápáskodott, megropogtatta a csontjait. Nyitja a putri ajtaját. Nem lát senkit. A zaj azonban hallható.

– A lakat! – kap észbe Dedej.

Ugyanis előző nap lakatot tett az ajtóra. Nagy, erős, díszes lakatot, hogy aki arra jár, lássa, jut uraskodásra is. A lakat persze nem zárta az ajtót, mert korhadt volt már a putri ajtaja, nem fogta a szeg, de azért a lakat ott fityegett a helyén. Figyel. A lakatból jön a zaj: nevetgélés, viháncolás. Valaki vagy valakik beköltöztek a lakatba. Dedej letört gyorsan egy szederfágat. Kihegyezte. A Nap fordította a hegyével. Amikor már parázslott a nyíl hegye, bedugta a lakatba. Megfor-

gatta. Nyomban kiugrott a lakatból hét kisördög. Úgy sivalkodtak, mintha a feneküket sütögették volna.

– Nem tetszik galambocskáim? Miért zajongtok? Vagy ha már nem tudtok csendben maradni, maradtatok volna a pokolban.

– Nem maradhattunk. – szólalt meg az egyik kisördög, mert vissza akartunk jönni a felvilágra. Ez azonban csak úgy lehetséges, ha hét évig szolgálatot vállalunk és valakivel nagyon jól tesszünk. Mi téged választottunk, mert igazán csóró vagy, szegény, mint a templom egere. Nálad könnyű lesz a jótétemény.

– Mi lesz, ha nem fogadlak fel benneteket szolgának?

– Az a te bajod lesz, mi kereshetünk más gazdát is.

– Rendben, de mit kezdek én veletek. Ha valahová bemegyek hét kisördög kíséretében, azonnal kiutálnak.

– Mehetünk mi kutya képmiben is.

– Még csak az volna a szép! Hét kutya, egy egész farka. Menekülne előlünk minden jótét lélek.

– Akkor búcsúsok leszünk.

– És a zászló, meg a nóta?

– Zászlónk van és vonýkolni is tudunk úgy, mint némelyik vénasszony.

– Legyen, ahogy akarjátok! Hanem azt megmondom, csak tisztas távolból kísérhetek. Várjatok, rögtön jövök.

Belépett a putriba, belenyúlt a tálba, amelyikbe az anyja tartotta az ételvizet, amit a plébános tisztelendő szentelt meg. Alaposan megkente a lakatot ételvízzel, hogy elriassza az esetleg később érkező ördögcsapa-

tot, mert ezek olyanok, mint a darazsak. Újra és újra elfoglalják a jó bűvőhelyeket. Amikor ezzel végzett, biztonság kedvéért fokhagymával is megkente nemcsak a lakatot, hanem az egész ajtót. Végül keresett egy papírdarabot meg egy ceruzát. Nagy ákom-bákom betűkkel írt az anyjának.

Vilma! Ne várj vacsorára, mert nem jövök haza. Elmegyek, körülnézek a világban, Dedej!

Amikor kilépett a putriból, vágott egy bütykös faágat és már indult is. Füttyentett a búcsúsoknak, hogy ők is induljanak. Távolról kövessék. Már harmadik napja barangolt egy pusztában. Nem látott seholy fát, egy bokrot. Na és véletlen sem akadt útjába ház, vagy csak egy ember is. Harmadik nap este végre leült, csak úgy a szabad ég alá. Érezte, hogy nagyon éhes, de szomjas is. Eszébe jutott az üveg víz, amit még a múlt héten tett a zsebébe vásárra menet. Most elővette, jót húzott belőle. Amint visszatette az üveget, megpillantott egy nyulat. Mintha csak észre akarta volna vetetni magát, futkározott Dedej körül, aki nem kérte magát, üldözőbe vette a nyulat. A bottal akarta leütni, de az úgy cikázott, hogy nem érte el. Dedej mérges lett. Már hajította is a nyúl után a bütykös botot. Rögtön eltalálta. Fölbukott a nyúl. Dedej szaladt, hogy elkapja, hanem amint a nyúl közelébe ért, egy sánta kis ördög állt előtte.

– Legyőztél, a szolgád vagyok!

– Elegem van az ördög-szolgákból. Nem mutatkoz-

hatok veletek becsületes ember előtt.

– Nem is kell velem mutatkoznod. Láthatatlanul kísérek. Ha látni akarsz, csak érintsd ezt a szőrszálat a bal tenyeredhez! – Amint ezt mondta a kis ördög, kihúzott egy szál szőrt a bolyhos farkából és átadta Dedejnek, aki a kalapja szalagjához tűzte.

A sánta kis ördög eltűnt, Dedej pedig gombát keresett. Talált is két szép nagy vargányát és három zöldhasú galambicát. Gyorsan tüzet rakott. Nyáron megsütötte a gombákat. Jóízűen megette. A közeli forrásból nagyot ivott rá, majd vágott mohából egy jódarabot és a feje alá tette, hogy kényelmesebben alhasson. Észre sem vette, már be is csukódott a szeme és mélyen aludt.

Azt álmodta, hogy a bikkfán csörög egy szarka, de olyan berregőre fogva, mint ha csak őt akarná felébreszteni. Fel is ébredt. Körülnézz, hát látja ám, hogy keleti irányban egy mélyedésben álldogál egy magányos bikkfa, amit ő eddig észre sem vett. Na és a lényeg, hogy igazándiból ott csörgött a megálmodott szarka. De még mekkora szarka! Nem akarok nagyot mondani, de tízszer-hússzor nagyobb volt, mint egy közönséges szarka madár.

– Jó napot kívánok szarka naccsága!

– Neked is Dedej. Mi járatban vagy?

– Sétálok egyet a világban. Körülnézek egy cseppet.

– Akkor jó. Nem sürges az idő, nincs kiszabott idő.

(folytatjuk)

Sáfár Sándor sã Wuscher Anna or sztrînsz Puvásztã dã Kiss Ferkó, sinyé fásé kusár

– Ráji! Rájikám! – buku-nyit sã o szfâtãjit în lontru în sét.

– Sinyé gogyi ku szuflijit bun puminyescsé pã domnu – huvsnyit Ráji, sã punye kursé pã lá ublokus, kînd o vâzuta pã bãrbátus.

– Dãje puminyészk sã jo – zîse Kiss Ferkó. Jãl mágã pãlã cigánkás punye szfântãjálã. – Nu aj foszt reã cigánkã, kit szã aj frikã dã minyé. Szlubagyé mé în lontru, kã mã frigusãszk dã frig márã dã Dimizo! Dákã în lontru oj fi, vij vigye, kit dã-n kárnyé sã dã-n szînzse om misz, nu dã-n ált lumé.

Ráji nu o putut ált szã fãkã, o dãscsisz usã. Dãje o ávut átítã pucseré, kã ku firé szã gãngye. Dákã Kiss Ferkó dã-n ált lumé ár fi, átunse ár pucse szã vijé în lontru pã garã dã csejé, o pã usã în-csiszã, sã nu ár trãmurã în frig, kã rese dã Miskolci. Dákã áje árã dãgînd kit szã szlubuzãszkã în lontru, átunse sz-o tîrît. Ráji o dãscsisz usã. Dã fãlusijé or zburát lu unápãlt gît. Lu cigánkã áje o vinyit kãnti în firéj, kit o szfâtãji lu hagyóiak, sã áztã jo szpusz lu Kiss Ferkó, kit szã fijé bukurusz sã jé, séfel nurok árã Kiss Ferkó. Dã jãl ku frikã nu lãszã.

– *Marav andre tomuj ande! Sásã nu ár înkrigye! Csãr báj ár áduse pã noj.

Sz-or pusz zsosz. Kiss Ferkó mágã, kînd ár fi vinyit szusz szarélje, o mérsz. O mérsz innápoj pã zuã în grãpã. Kînd sz-o purnyit kãnti j-o zîsz lu Ráji kit szã gyirépcsé pãmîntu pã grãpãj, sã szã sztrîngã pã szãrã zsardã, kit

dã napcse szã patã fãkã kusár, kit szã ájvé bány. Pã ált zî cigánkã ászã lukrá, kit nyis on om nu lukrá. Kînd szã tunyerikã, járã o vinyit Kiss Ferkó, sã mã sã kizdile szã lukré. Pãkînd vinye szusz szarélje, járã mirzse innápoj în grãpã. Ráji mágã o pusz pã umirés kusárije, pã o lungã batã. Ku márã pásurje szã purnye în szãt márã. Pã dãmnyãzã mã bunã bány o kãpãtãt pãntu kusáruj. O kumpãrãt sã dã dã în Hagyo! Pãkînd o ázsunsz ákãszã pã nyime nu o áflãt în kumpányé. Toc or mérsz áise sã ákulo pã lukrus. Ákãszã numã bãtîm sã bicság Koko o foszt pã pájé. Ráji o dãscsiszã álu kuptor usã déj szkunsz, sã ákulo o bãgãta sé o ádusz.

Mult szãptãmînã ászã kusztã Ráji sã Kiss Ferkó. Mîndrã sz-or îngrãsãt în kuszt bun. Dã dã kãljé escse nyime nu o scsut nyimikã, kînd sã kînd or gãngyit pã jãl, kînd nu or ávut nyimikã. Ráji mãrgyalã cigánkã aj re. Nu o szpusz dã hungyã árã átítã, kit szã nu trãbujé szã gyejé lu álc, kum kînvã o trãbujit. Ásã dãnu, o sirut dãlã áztã dãlã áje, kînd sé, gyujtãvé, o ljingurã dã szãré, pipãrkã, kãrbajé dã szãmãnãt. Nyis nu ár fi foszt nyimik báj dákã Sári bãtîmã, kãré ocs márã dã vãzut árã, nu ár fi lat dãvescsé, kit Ráji graszã aj. Cigánkã kãnti zîse kit nu aj gyirépt, dã kînd Sára bãtîmã o zîsz lá toc în kumpányé, toc ku ocs pã je or foszt. Pã hungyã umblã, sinyé pacse szã fijé tátãszo álu kupiluj?

Dãnu álu dobi ratã nu umblã innápoj. O vinyit do-

bã szã nascsé. Ráji nu o csimát pã nyime, szîngurã csinije în kuljibãs. O dátã o plînsz szusz kupilãsku. Bãs átunse sz-o rupt în lontru Sãrã bãtîmã.

– Szpãlãtaré! – muzse. – Dãnu kã ám zîsz! Szã bulze toc dã hagyoi în kuljibã. Or szpusz pã Ráji dã sigogyé. Muzse, cîpã pã je sigogyé. Ráji tãse, áve frikã dã aminyi.

– Sinyé aj tátãszo lu kupilu? – întribã Matej.

– Kiss Ferkó! – zîse în sét.

– Dã bulînd nyé ujc pã noj? Dã on án kit o murit Kiss Ferkó.

Ráji, kit szã nu ájvé báj, sigogyé o szpusz. O zîsz, kit Kiss Ferkó kusztã. Vinyé ákãszã în tatã napcse. Dákã nu aj înkregyã, átunse hãjdã szã vãdã dã szãrã. Sãrã bãtîmã kînd o áhuzît áztã o zdrînsunã frigu.

– Áje mã nu! Dã ált lumé szã lisijény? – cunye. – Âl trãbujé szã lany kusztu, kã dákã nu, jãl o la dãlã noj.

– Ráji szã rugã, sire dã jãbã. Or hãncãjit dã în mînjã kupilãsku sã or zburtusit áfãrã pã hudvár. Ráji jãbã urlã, bãcse pisarije dã pãmînt.

– **Tyermyol iliszke vuna! Sãrã! Nu ác ávut grîzsã lá áhãztã. Kupilãsku áme aj. Ás fi mérsz ku jãl dákã voj ásã ác áve dãgînd. Szã vigyéc, voj plãcsi pãntu áztã Kiss Ferkó!

Pucse szã muzsãszkã mã. Kupilãsku nyis pã hudvár nu o foszt mã. Ráji rugyujitã, sã plîngînd szã duse în mîrmîncsé.

– Kiss Ferkó! Kiss Ferkó! – muzse mã dã în kãput. – C-or ámurãt kupiluc!

– Nu scsij sé szfãtãjescs? Sinyé sz-o în mândurãt? – o pãsit áfãrã Ferkó dã-n grãpã.

Ráji dã plînsz márã dãbe pucse szã szpujé kum o foszt. Kiss Ferkó kã válo álot fuzse repé în kãszã hungyã ász morci. O kãptãlit szusz o szfãrã, o bãgãta în fãntînã, sã ku udã szfãrã dãgye fugã în Hagyo puszta. Muzse, blãsz-tãmã, bãcse luve ku szfãrã udã. Nu szã ujtã kit pã sinyé luvescsé, dã ászã o pãcît sinyé întri ocsi o kirilit. O bãtuta pã hagyóiakat, sinyé ár fi zsurát pã szfînt Dimizó, kit Kiss Ferkó szã háburudescsé. Ku gyinc trãmurãt, ku kãp pljin dã szînzse o dát fugã toc pã hungyã scsije. Nu or vinyit innápoj în Hagyo puszta. Or mérsz pã în ált szãt.

Ásã o foszt, ánume o foszt. Sinyé numã pã on bãjãs scsijé szã áratãm în duburãcsé kuljibé, lu áje aj da dã o lunã plátãm.

**Sinyé puvásztã:
Máj tînr Nagy Gyula
dã 32 ej
Patapoklosi, 1977**

**terő – teher
csirkészett – hajnalodott
elmurdelt – meghalt
muló – halott**

*** – Marav andre tomuj ande!**

**** – Tyermyol iliszke vuna!**

**Fordította:
Varga Ilona**

Sáfár Sándor sã Wuscher Anna or sztrînsz Dedej o umblã în Amerika

In szãptãminã sã o trikut în Szedresãm foszt lã dãpãrcsã frãcj. Bãs on bãtîm bãjãs o szfãtãjit dã Dedej, dã fugãcîgãn fisor. Bãtîrnu o zsurãt, kit totu szfãtu sã o zîsz, ânume ãj. Nyãmurje zîse, kit sã fãrdã zsurãlã ãnkregyã álu bãtîrnu puvãsztà, dãje kã ãnkã nyis o dátã nu o misunyit. Sã dãnu bãtîrnu mult o vãzut dã-n lume-cãrã, kã tot pã kãljã o foszt. Szã partã tot dãpã kupilus, sinyã fãrcsã márã ãj dã kãsj szã fãkã, pãntu áztã pã mult lok ãl csãmã szã lukrã.

Ínkã, hungyivã Haragospusztãn o kusztãt on fisor: Dedej ku mumãszã, ku Vilma.

O gyiminyãcã Dedej pã szunãlã sz-o szkulãt. Vegyã kã lãngã jãl galã ãj pãje, átunse dãnu Vilma mã o mersz dãpã o cãrã mînkãrã szã sejã. Dãkã nu Vilma szã miscsikã, átunse dã hugyã vinyã szunãlã áztã? – szã gãngyã Dedej. Sz-o szkulãt o rãpãjit aszãlje. Dãsciszã usã lu kuljibã. Nu vegyã pã nyime. Szunãlã mãgã szã áugyã.

– Lãkãtu – ãj vinyã în firã lu Dedej.

Kã dãnu dã szãrã o pusztã lãkãt pã usã. Márã, tãrã, mîndru lãkãt, kit sinyã pã ákulo umblã szã vãdã, kit áré sã pã áztã bãny. Lãkãtu dãnu nu ãnciszã pã usã, kã putrid ãj re mã usã, nu ápukã kuju, dã dãje lãkãtu ákulo klîmbã pã lok. Szã ujtã. Dã în lãkãt vinyã szunãlã: rîgyãlã, zsu-kãlã. Sinyivã o mãj mulc or tunãt în lãkãt. Dedej repã o rupt zosz o zsardã dã-n ljëmn dã dudã. O cupljigãtã. Pã szarãlje o ãnturse. Kînd

mã zsãr szã fãse pã zsardã, átunse o bãgãtã în lãkãt. On torsza. Jãkã sz-o zvãrsît áfãrã sãpcsã drãk mik. Ásã cunye kãkînd kurulji árfi ársz.

– Nu vãc plãsã? Sã sã cunye? Dãkã mã nu pucsãc în sãt szã fic, átunse ár fi trãbujit szã rãmãnyãc în pukolbã.

– Nu pucsãny szã rãmãjiny. – zîse on drãk mik, kã ãny ávut dãgînd szã vijeny pã lume szusz. Áztã numã ásã pucsãny, dãkã sãpcsã ãn szlugã ony fi, sã ku sinyivã fãrcsã bun fãsãny. Noj pã csinyã ãny gãngyit, kã fãrcsã szãrãk jãscs, ásã szãrãk kã sudiku kãrã în biszerikã sãgyã. Lã csinyã usurã o fi szã fãsãny bun.

– Sã o fi dãkã nu vã ápuk szusz pã voj dã szlugã?

– Áje bãju áto o fi, noj pucsãny szã kutãny sã pã ált gãzdã.

– Bényã ãj dã sã kizdilãszk ku voj. Dãkã hungyivã oj mersã în lomtu ku sãpcsã drãk, urã j-or fi pã minyã.

– Pucsãny szã mirzsãny noj sã ásã kãkit kînyã ãny fi.

– Dãbã, áje ár fi mîndru! Sãpcsã kînyã, kã o sordã. Ár dã fugã dã noj toc sinyã bun szufljit áré.

– Átunse noj ony fi sinyã ãsz în bulsug.

– Dã zãszlõu sã kîncsiku?

– Ávãny zãszlõ, sã szã cunyiny scsijãny kã nyiszkej bãtîrnyã.

– Szã fijã kum gãngyic! Dã áje zîk kit numã dã pãrcsã szã vinyãc dãpã minyã. Áscsĩtãc, repã oj vinyã.

O pãsit în kuljibã, o bãgãt mînã în bljĩd, în kãrã ápã dã kuszt o foszt, pã kãrã mumãszã o ádusz, sã pã kãrã popã o szfĩntãlita. O unsza bényã

pã lãkãtu ku ápã dã kuszt, kit szã szpãrijãszkã pã drãsilje, dãkã ár vinyi sã álc, kã escse áfelã ãsz kã muscsilje. Jãrã sã jãrã mersã ákulo, hugyã bényã scsijã szã ászkunyã. Kînd ku áztã o szfãrsît, sã ku áj o unsz nu csãr lãkãtu, dã sã pã tatã usã. Kînd gãtã o foszt o kutãt o pipãros sã o ciruzã. Ku márã o szkrisz lu mumãszã.

Vilma! Nu mã áscsãptã ákãszã pã mînkãrã dã szãrã, kã nu vju ákãszã. Mã duk szã mã ujt în lume-cãrã, Dedej!

Kînd o kãlkãt áfãrã dã-n kuljibã, o tjet o batã márã sã mã o purnyit. O flujrãt lu aminy dã bulsug, kit sã jã szã purnyãszkã. Máj dãpãrcsã szã mergã dãpã jãl. Mã dã tri zĩljã kã umblã în pusztã. Nu o vãzut innyikãre nyis o ljëmn, nyis o tufã. Sã dãnu nu o áflãt nyis o kãszã, nyis on om. Pã trĩljã zĩljã lã szãrã o sãzut zosz dãszup nor. Szĩmce kã ro famã árã sã dãnu szecscã. J-o vinyit în firãj ujàgã dã ápã, pã kãrã ãnkã dã o szãptãmĩnã o pusztã în zsãb, kînd o mersz în tĩrg. Áku o szkaszã áfãrã sã bun o tãrãjit dã-n ujàgã. Bãs kum o pusztã ãnnãpoj ujàgã, o vãzut on jãpurã. Kãkînd áje ár ávut dãgĩn jãpure, kit szã bãgã szãmã ásã dãgyã fugã lãngã Dedej, jãl mãgã sz-o ápukãt sã o ávut dãgĩnd szã-l ápukã. Ku batã o ávut dãgĩnd szã luvãszkã, dã nu o pututa szã-l áflã. Dedej sudã o ávut. Sã mã zburtuse dãpã jãpure batã. Jãkã o luvita. Jãpure o rãmãsz pã pãmĩnt. Dedej o dát fugã, dã pãkĩnd lã jãpure o foszt, áje sz-o fãkut dã on drãk scsopãk.

– Máj gyizit, szlugurãszk cijã!

– Mij dãsztulã dã-n szlugã

dã drãk. Nu mã pacscã szã mã vãdã ku voj, om ku bun szufljit.

– Nyis nu trãbujã szã mã vãdã, csã pitrik ásã kit nu mã vegyã. Dãkã áj dãgĩnd szã mã vãz, átunse ászunszã lã sztĩngã mĩnãc pãru áztã! – Kum o zĩsz áztã drãku, o szkosz dã-n kadãj on pãr sã jo dát lu Dedej, sinyã o pusztã lãngã kãmãnãkuj.

Drãku scsop mã nu szã vijgyã, Dedej mãgã o mersz szã katã burãc. S-o áflãt mîndru daã áfelã, sã tri áfelã. Repã o fãkut fok. O fript pã bureci. O mãmãkãtã. Nu dã pãrcsã o áflãt ápã bunã, o but, dãpã áje o fãkut on bun lok hungyã sz-o kulkãt pã napcsã. Nyis nu o lat dãvescsã kînd sz-o ãncisz ocsilje, ásã o furãtã szomnu.

Áje o ãnvizãt, kit pã on ljëmn jãscscã o vrãbijã sã ásã márã glãj dã áfãrã, kãkînd áje ár áve dãgĩnd, kit jãl szã szkalã szusz. Sã sz-o szkulãt szusz. O vãzut, kit nu bãs dãpãrcsã ânume sztã on ljëmn, pã kãrã jãl nu o lat dãvescsã. Sã áje ãj ânume, kit pã ljëmnu áje bãs o foszt în vrãbijã. Dã mãj sã márã vrãbijã! N-ãm dãgĩnd márã szã zĩk, dã pacscã fi kit ku zesã o ku daã zesã mãj márã o foszt, pãkum vrãbijã ânume.

– Bunã zuã vrãbijã cĩgãnkã!

– Sã cijã Dedej. Pã hungyã umbljĩ?

– Umblu o cãrã în lume-cãrã. Mã ujt sã kum ãj.

– Átunse bényã. Áj dobã multã, nu cij mãszurãt dobã.

(folytatjuk)

**Fordította:
Varga Ilona**

Tanuljunk cigányul!

Új rovatunkban azoknak szeretnénk kedvezni, akik még nem tudnak, de szeretnének megtanulni cigányul. Terveink szerint a sorozat végére alapfokon elsajátítható lesz a nyelv. Észrevételeiket, javasolataikat Szerkesztőségünk címére várjuk.

Kasa maladyol e Vica pej vulica?

Adyes luja si thaj shukares pekel o kham. Lashi vrama si. E vica zhal pej vulica. Voj akanak andej bolta zhal te kerel butyi. E shej biknarica-j kothe. E Vica phiravel loli vizitka, parni coxa thaj loli papucha. Lashi voja sila. Akanak dikhel jekha sha pej kaver rig pej vulica. E kaver shej pej vulica laki amalica si.

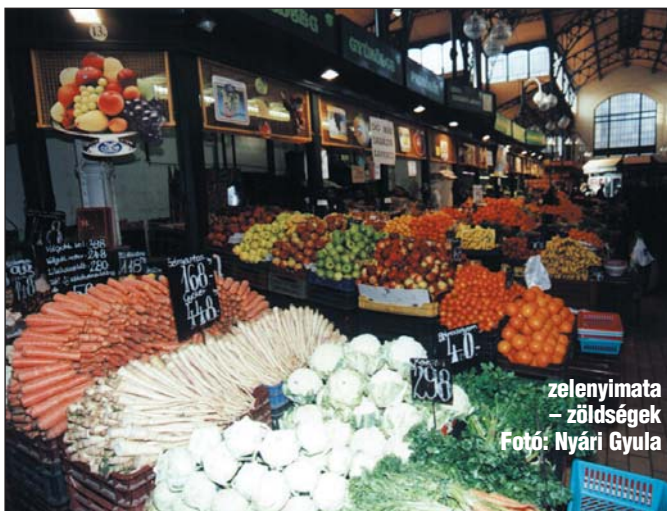
- Lashi detehara Nyica! Sar san?
- Lashi detehara Vica! Mishto som. Haj tu?
- Vi me mishto som. Kaj zhas?
- Zhav po foro. Kothe kamav te kinav mas, ropaj, paradajka, gilchi thaj purum.
- Sostar kines mas thaj zelenyimata?
- Kamav te kiravav khere masuni zumi thaj te pekav mas gilchasa. Haj tu kaj zhas?
- Zhav te kerav butyi andej bolta. So keres ratyine? Chi zhanas te maladyuvas?
- Mishto-j. Adyes ratyine zhanav te maladyuvav tusa. Kaj te zhas? So te keras?
- Te zhas ando mozivo te dikhas jekh lasho filmo! Zhanes sosko filmo zhal akanak ando mozivo?
- Nichi, de pala mizmeri maladyuvav mure phralesa, voj zhanel so si ando mozivo.
- Vi me kamav te maladyuvav tyire phralesa. Voj chi kamel t'avel amanca ando mozivo?
- Maj pushav mure phrales. Busosa zhas andej butyi?
- Na busosa zhav, phujatar zhav. Kamav te phirkerav pej vulica thaj sima inke vi vrama.
- Mishto-j! Atunchi zha Devlesa, ratyine maladyuvas ando mozivo!
- Zha Devlesa vi tu!

Kivel találkozik Vica az utcán?

Ma hétfő van és szépen süt a Nap. Jó idő van. Vica megy az utcán. Ő most a boltba megy dolgozni. A lány eladó ott. Vica piros blúzt, fehér szoknyát és piros cipőt visel. Jó kedve van. Most meglát egy lányt a másik oldalon az utcán. A másik lány az utcán a barátnője.

- Jó reggelt Nyica! Hogy vagy?
- Jó reggelt Vica! Jól vagyok. És te?
- Én is jól vagyok. Hová mész?
- Megyek a piacra. Ott akarok venni húst, répát, paradicsomot és hagymát.
- Miért veszel húst és zöldségeket?
- Főzni akarok otthon húslevest és sütni húst krumplival. És te hová mész?
- Megyek dolgozni a boltba. Mit csinálsz este? Nem tudunk találkozni?
- Jól van. Ma este tudok találkozni veled. Hová menjünk? Mit csináljunk?
- Menjünk moziba megnézni egy jó filmet! Tudod milyen film megy most a moziban?
- Nem, de délután találkozom a testvéremmel, ő tudja mi van a moziban.
- Én is akarok találkozni a testvéreddel. Ő nem akar jönni velünk a moziba?
- Majd megkérdezem a bátyámat. Busszal mész a munkába?
- Nem busszal megyek, gyalog megyek. Szeretek sétálni az utcán és van még időm is.
- Jól van! Akkor menj Istennel, este találkozunk a moziban!
- Menj Istennel te is!

Szavak:

zelenyimata
– zöldségek
Fotó: Nyári Gyula

kasa? – kivel?
maladyol – találkozik
shukares – szépen
kerel butyi – dolgozik
biknarica – eladó
phiravel – visel, hord
vizitka (nn) – blúz
coxa (nn) – szoknya
papucha (nn) – cipő
voja (nn) – kedv
dikhel – néz, lát
rig (nn) – oldal
mas (hn) – hús
ropaj (hn) – répa
paradajka (nn)
– paradicsom

gilchi (nn) – krumpli
purum (hn) – hagyma
zelenyimata
– zöldségek
kiravel – főz
masuni zumi
– húsleves
zhanel – tud
maladyol – találkozik
mozivo (hn) – mozi
filmo (hn) – film
pushel – kérdez
buso (hn) – busz
na – nem
phujatar – gyalog
phirkerel – sétál

31. Felszólító mód

Cigány nyelvben nagyon egyszerűen felszólító módba tudjuk tenni az igéket. Nem kell tennünk mást, csak a „te,, szócskát kell közvetlenül az ige elé írni és máris felszólító módban van az igénk.

Pl.: megy – zhal menjen – te zhal
megyek – zhav menjek – te zhav

32. Főnévi igeneves szerkezetek

A cigány nyelvben nincsenek főnévi igenevek, szerepüket a felszólító móddal tudjuk helyettesíteni. A legtöbb magyar mondatban is ki tudjuk fejezni a főnévi igenevet felszólító móddal, még ha nem is mindig magyaros.

Pl.: Akarok aludni. Akarom, hogy aludjak.
Megyünk dolgozni. Megyünk, hogy dolgozzunk.

Az előbbi mondatok cigány nyelvre fordítva a következőképpen hangzanak:

Kamav te sovav. Zhas te keras butyi.

A „te,, szócska nem a magyar hogy szónak felel meg. Ez a szócska a felszólító mód jele. Igazából csak a magyar nyelvben írjuk ide, azért, hogy egy kijelentő módban és egy felszólító módban lévő igét összekössünk vele.

Cigányul nincs szükség a „hogy” szóra.

33. Eszközhatározó eset (-val, -vel)

A magyar nyelvhez hasonlóan raggal fejezzük ki cigányul is az eszközhatározó esetet. Hímnemben a főnév utolsó mássalhangzójához **-esa** végződést írunk, nőnemben pedig **-asa** végződést. **Pl.:** shavesa, phralesa, vurdonesa, phenyasa, shasa, romnyasa

Többes számban a hímnemű főnevek **-enca**, a nőneműek **-anca** végződést kapnak. **Pl.:** shavenca, shejanca

A személyes névmások eszközhatározós alakjai a következők:

manca, tusa, lesa, lasa, amenca, tumenca és lenca

Kérdőszavak személyeknél: kasa? kivel, kikkel?
Tárgyaknál: sosa? mivel, mikkel?

34. Az igén kívül az összes többi szó tagadása

Az igén kívül az összes többi szófajt a „na” tagadószóval tagadjuk.

Pl.: na tusa nem veled
na lujine nem hétfőn
na vurdonesa nem kocsival
na mure romesa nem a férjemmel

Gyakorlatok:

1. Fordítsuk le cigány nyelvre!

Nem szombaton akarok találkozni veletek. Ne a húgoddal megyek moziba pénteken. Nem haza megyünk a film után. Nem az utcán megyek az erdőbe. Nem veled jön vasárnap haza az édesapám. Nem a boltban vásárolok ma.

2. Tagadjuk a mondatban lévő szavakat (több megoldás is lesz) és fordítsuk le cigány nyelvre!

Ma megyünk moziba és megnézünk egy jó filmet. A bátyámat látom a ház előtt. Kocsival megyünk ma dolgozni. Szépen süt a Nap. Boltban vásárolt egy kenyeret. Szombaton az erdőbe megyünk sétálni.

(Részlet Géczy József „Shukar romani shib” című jegyzetéből)

Népi megfigyelések, babonák és időjósló napok az év ötödik havában

„Május, ha sok felleget, nem küld nagyon hideget, vagy
rekkenő, meleget – bort, búzát várj eleget!”
„A májusi eső aranyat ér!”

Május 1.

- „Ha esőben fürdik Jakab, a termésből jut és marad”.
- Május 2-vel együtt különleges tiltónap volt: nagyon kellett vigyázni, hogy a gyerekek e napon ne aludjanak el, mert az alvás labdázásnak (almát dobáljanak, rugdossanak), mert az így hitték – jégverést hozhat a házhoz.

Május 2.

- Délvidék egyes tájegységein Zsigmond napját tartották legjobb uborkavető napnak (a legtöbb helyen a Húsvét előtti Nagyszombatra esküdtek). Nagy némaságban kellett azonban ilyenkor vetni, mert „a fecsegés-locsogás megrontja a bő termést”.

Május 4.

- Egykor a szerelmesek egyik legfontosabb dátuma volt. Azt tartották, hogy aki Szent Flórián napján indul háztűznézésre (kéri meg a szülőktől a szeretett lány kezét), az nem kaphat kosarat, annak egész biztosan igent mondanak.

Május 6.

- E napon az előző évi babból készült étel járta, mert Babevo János napján (Szt. János) napján ez különösen nagy szerencsét szerez.
- Sok helyen április 30-ával szemben e napon tartották tanácsosnak az összes hüvelyes (bab, borsó, lencse) elvetését, mert az ekkor vetettek állítólag bővebben teremnek.

Május 11–12.

- Idén ezek Pünkösöd napjai. Ha e napokon havazik, a népi megfigyelés szerint, alig lesz az ősszel szőlőtermés, illetve kevés és silány lesz a bor. „Pünkösdi hó – nem kell hordó.”

– „Ha Pünkösdkor érett földiepret látsz, korai gabonatermés és meleg időjárás lesz.”

Május 12–14.

- „Pongrác, Szervác, Bonifác – mind fagyos szent, fagygyal jár.”
- „Ha ők szüretelnek tavaszon, nem marad mit szüretelni ősszel.”
- „Sok bort hoz a három ác, ha felhőt egyen se látsz.”

Május 16.

- „Aki arcát e nap patakban fürösztí, vénségében egy-két ráncát elveszíti.”

Május 25.

- Általános népi vélemény: ha Orbán napján derült az idő, meleg ősz és bő szőlőtermés lesz, ha ködös hideg, akkor épp a fordítottja.
- Az Orbán napi eső bő termést ígér.
- „Orbán után nem lesz már hideg.”

Május 28.

- Az e napon esett eső mennyiségéből komoly következtetéseket tettek: minél több csapadék hullott Emil napján, annál gazdag termést, minél kevesebb: annál szegényesebb betakarításra számítottak.

Május 31.

- Eleink ilyenkor a mák virágzását figyelték árgus szemekkel. Ha május 31-én bőven virágzott a mák, azt a következtetést vonták le belőle, hogy szalonnában, zsírban sem lesz hiányuk a következő mákvirágzásig.

Godyaver Pendipe

Bölcs Mondások

(A cigány nép lelke mélyéből sarjadzott közmondások olykor bizony éles ellentmondásba keverednek egymással – legalább annyira, amennyire ez a néplélek maga is ellentmondásos...)

Csontos János

**Pe jekh vast duj duduma
nashtig lesa.**

Két tökört egy kézbe nem
vehetsz.

* * *

**Zhuvaka morchatar
na keresa papuchi.**

Tetű bőréből nem
csinálhatsz cipőt.

* * *

**Baro kasht majsigo
pharadyol sar o sano.**

Vastagabb fa előbb hasad,
mint a vékony.

* * *

**Asharda ambrola majsigo
kernyon.**

A dicsért körte előbb rohad.

* * *

**Cineske misto perel pes te
bararel, bares bararen le
kaverzhene.**

A kicsinek jólesik magát
nagyobbítani, a nagyot
felnagyítják mások.

* * *

**Tyiri butyi bararel tut, na
tyire vorbi.**

A tetteid magasztalnak
téged, nem a szavaid.

* * *

**Kas si but, kamel inke
maj but.**

Akinek sokja van, az még
többet akar.

* * *

**Mukh le zhukles tela
o skamin, xuttyela tuke po
skamin.**

Engedd a kutyát a szék alá,
a székre ugrik.

* * *

**Sakko manush
palal love
sidyarel.**

Minden ember a pénz után
siet.

* * *

**Le love ande o vast
phabaren.**

A pénz a kezét égeti.

* * *

**Feder si godyaveresa
barra te phangren,
sar dilesa bokolyi
te xan.**

Jobb az okossal követ törni,
mint a balgával pogácsát
enni.

* * *

**De le diles kunuona, shola
tuke pe tyo shreo,
de les barr, shola les andej
posoty.**

Adj a bolondnak koronát,
felteszi a fejedre, adj neki
követ, zsebre vágja.

* * *

**O godyaver manush
sakkonestar sittylol.**

Az okos ember
mindenkitől tanul.

* * *

**Ande sakko manush
si variso, so shaj sittys
lestar.**

**Najisin sakkoneske, kon
tut pe varisoste
sittyardas.**

Minden emberben van
valami, amit érdemes
megtanulni tőle.

Köszönd meg mindenkinek,
aki valamire
megtanított.

* * *

**Baxt chikana naj le
chores, feri le barvales.**

Szerencséje soha sincs a
szegénynek,
csak a gazdagnak.

* * *

**Khanyikas naj baxt ande
sogodeste.**

Senkinek nincs mindenben
szerencséje.

* * *

**Naj kasavi shuri savi na
morrelpes po barr.**

Nincs olyan kés, amely nem
dörgölődzik a kőhöz.

* * *

Sakkones si pesko dyes.

Mindenkinek megvan a
maga napja.

* * *

**Le love shaj choren tutar,
ba so zhanes, khonyik
nashtig lel tutar.**

A pénzt ellophatják tőled,
de amit tudsz,
senki el nem veheti.

* * *

**Kas naj manro, kodo
choroj, kas naj godyi,
kodo inke majchoroj.**

Akinek nincs kenyere, az
szegény, akinek nincs esze,
az még szegényebb.

* * *

**Kan zhanel te assal, kodo
si furt baxtalo.**

Aki tud nevetni,
az szerencsés ember.

* * *

**Sakkones azhutylarel
leski baxt,**

**ba na sakkon zhanel
ke kodi leski baxt si.**

Mindenkit vár
a szerencséje,
csak nem mindenki ismeri
fel, hogy az az övé.

* * *

**Tyi baxt pala tute avel vi
atunchi, kana soves.**

A szerencséd akkor is
követ, amikor alszol.

* * *

Lokes avel, lokes zhal.

Lassan jön, lassan megy.

* * *

**Zhungale mujestar e baxt
daral.**

Csúnya szája embertől a
szerencse fél.

* * *

**O trajo shukar si, o trajo
pherasenca trajil.**

Az élet szép, ha az élet
vidáman telik.

* * *

Le dyeses naj phrala.

A nappalnak nincsenek
testvérei.

* * *

Le panzh naja najle jekh.

Az öt ujjunk sem egyforma.

* * *

Shel manusha, shel trabi.

Száz ember, száz kérdés.

* * *

Shel atri, shel roma.

Száz tűzhely, száz cigány.

* * *

**Shel manusha, shel
droma.**

Száz ember, száz út.

Sáfar Sándor és Wuschier Anna gyűjtése

Bara Manusí a fellegember

– Nincs – válaszolta a Fellegember. – Nagyon nagy büntetés lenne neked, ha téged kérnének feleségül?

– Lennék a feleséged.

– Azért mondd, mert unatkozol?

– Nem. Azért mert megszerettek.

– Én is – mondta a lány.

– De te csak unalomból, hogy legyen kihez szólnod?

– Nem. Szívből.

– Tudod mit? Próbáljuk ki, igaz-e amit mondasz? Szabad vagy! Menj haza apádhoz! Mondd el hogyan ismerkedtünk össze, és ha komolyan gondoltad, akkor azt is, hogy feleségül jössz hozzám! Ha kiszorakoztad magad, ha hiányozom, gyere vissza! Ha nem, otthon maradhatsz. Nem kell gyalog menned, sem gyalog jönnöd! Elküldöm a négy táltos paripát az üveg hintóba fogva veled és érted. A levegőben röptének haza és, ha hívsz ezzel a kis csengővel, amit most adok, akkor vissza is hoznak a táltosok. Fogd a csengőt! Menj, Isten áldjon! – azzal Bara Manusí eltűnt. Perceken belül előállt a négylovas üveghintó.

Rupa boldogan ült be az üveghintóba. Befészkelte magát a hátsó ülésre és már repültek is, mint a szélvész.

Olyan gyorsan hazaérkezett, hogy nem akart hinni a saját tulajdon szemének, mikor meglátta a házukat.

Boldogan ugrott apja nyakába, aki sírt örömeiben, hogy nem pusztult el a lánya. Utána nővérét Rájit kereste, de az éppen bált tartott. A legények úgy körülvették, mint méhek a mézet. Csak a szemével intett Rupának, hogy észrevette, s mintha mi sem történt volna, táncolt tovább. Igaz nem sokáig, mert amikor a legények meglátták Rupát, leesett az álluk a csodálkozástól, mert ilyen szép lányt még nem láttak. Azonnal faképnél hagyták Rájit és Rupának csapták a szelet, de ő megmondta, hogy menyasszony, és csak azért jött haza, hogy az esküvőt bejelentse apjának.

Ráji szömyű bosszút esküdött húga ellen, amiért elrontotta a mulatságát, de nem mutatta, inkább hízelkedve érdeklődött, hogyan telt az élet a szigeten, miféle ember a vőlegénye. Rupa lelkendezve mesélt Bara Manusiról. Elmondta milyen jó dolga volt. Nem úgy élt ám, mint a szomszéd, a Koke, aki gebulyával fogja a halakat. Végül megmutatta a kis csengőt is.

– Nahát ez érdekes! Méghogy az a Fellegember jó, meg kedves lenne?! A legérdekesebb azonban a kiscsengő. Ilyet mondani, hogy ott a pokoli messze szigeten meghallja a kis csengőt! Hiszen éppen ilyen csengője van Mancinak, a kis csikónak is.

– Ilyen, nem ilyen, – tette be az almáriumba a csengőt Rupa. – Majd meglátod, amikor sorra kerül. Azzal Rupa tett, vett, rendezkedett a házban. Főzött, mosott a családra, mint régen.

Úgy elrepült egy hét, mint egy szempillantás. Akkor szedelőzködött, hogy visszainduljon a szigetre Bara Manusíhoz. Elbúcsúzott apjától, nővérétől, majd kivette az almáriumból a kis csengőt. Csengetett. Hívta a négy táltos lovat az üveghintóval.

Hanem, bizony hiába csengetett Rupa, az üveghintót nem repítette érte Bara Manusí a négy táltos lóval. Hogyan repítette volna, amikor Ráji elcsórta az almáriumból a bűvös csengőt, helyette a Manciót tette oda.

Rupa először kétségbeesésében szörnyen sírt, azután meg aggódni kezdett, hogy valami igen nagy baj történhetett Bara Manusival, mert másképpen már küldené érte a hintót. Neki

vágott hát gyalog az útnak. Az apjától még lovat sem kért, hogy a nyergeléssel se töltse hiába az időt.

Bizony egy hét is eltelt mire Rupa holt fáradtan megérkezett a tenger partjára. Keresi a csónakot. A homlokához kap. – Te jó Isten. Hiszen az a túlsó parton maradt, mert nem csónakkal, hanem üveghintóval jött el Bara Manusítól. Mihez kezdjen? Mihez kezdjen? Baltája, kése nincs. Végig sétált a parton, hátha szerencséje lesz, talál valamilyen alkalmatosságot. Nem talált más egyebet, csak egy száraz fatörzset. Nagy nehezen bevon szolta a vízbe. Ráült és kezével lapátolva, lassan haladt előre.

– Bara Manusí! Bara Manusí! – kiáltozta, amint partot ért, de válasz nem érkezett. A Fellegember nem jelentkezett. Rupa végigkutatta a kastély minden zeg-zugát, a kertet, Bara Manusí azonban sehol. Azaz utoljára mégiscsak rátalált, a hálószoza ablaka alatt; ott, ahol Pepo régen megpillantotta a vilóját. Rátalált, de bizony már halott volt.

Sírt, rítt Rupa. Majd a szíve szakadt meg a nagy bánatban. Talán fél napot is rihatótt, jajveszékelhetett, amikor egyszercsak megmozdult a Fellegember. Rupa úgy megijedt ettől, hogy a szíve is meghűlt egy pillanatra.

Hanem mit lát? Bara Manusí felült, majd felállt, de már nem ő hanem egy gyönyörű szép aranyhajú királyfi. Bíborpalást a vállán, korona a fején. Megszólt:

– Szívem szép szerelme: Rupa! Köszönöm, hogy megmentettél. Egy gonosz boszorkány bosszúból átkozott Fellegembernek, hogy mindenki féljen tőlem. Nem tudom mi oka lehetett rá, mert én őt még soha nem láttam. Anyámmal szájalt valamiért. Az átok azonban rajtam fogott, mégpedig addig, amíg valaki a nagyságom és csúnyaságom ellenére annyira meg nem szeret, hogy visszatud siratni a túlvilágról. – Királynévá teszek. Szavadnak állsz-e? Leszel-e a feleségem?

– Hogyne lennék, hiszen azért jöttem vissza. Gyalog törtem utat erdőn, mezőn. Hanem kérek valamit. Ne tedd le végleg azt a Fellegember kinézetet, mert annyi zsványáság van a világban, hogy elkelne valaki, aki igazságot tesz. Különösen a cigányokat bántják ok nélkül. Segíts nekik, légy a pártfogójuk! De csak az igazságos emberek mellé állj, mert köztük is vannak ám gazemberek, olyanok, akik alattomosan más cigánytestvérük vesztére törek. Meg mernék esküdni, ahogy a gonosz lelkét ismerem a nővéremnek Rájinak, hogy ő cserélte ki a csengőt is amellyikkel a táltos lovakat hivattam volna.

– Kedvedért megteszem. Húzz ki három aranyhajszálat! Tedd a bugyellárisodba! Ha úgy gondolod, hogy valahol segítségre van szükség, csak cirógasd meg vele a bal fülemet. Ott terem ahol akarod Bara Manusí képiben. Jó lesz így?

– Jó.

– Na, akkor ülj fel az üveghintóba! A négy táltos hazarepít apám országába. Elhossa a te apádat is. Ott tartjuk meg a lakodalmat.

El sem tudom mondani, milyen sokan vendégeskedtek a lakodalomban. Ott volt a környékről minden király, gróf, herceg, uraság, meg a világ minden tájáról érkeztek cigányok. Valamennyien kíváncsiak voltak hogyan mulat, vígad új pártfogójuk. Meg az utat sem árt ismerni, hogy merre szaladjanak, ha szorít a kapca.

**Mesemondó: Farkas Pál, 58 éves,
Bogács, 1977.**

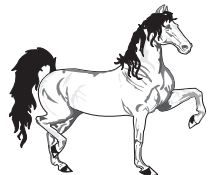

F E J T Ő R Ő K

A cigány nép életéhez, hiedelemvilágához a vándorlás során több állat tartozott. Az alábbiakban felsorolt állatok milyen szerepet töltek be a cigányság életében?

A három válasz közül csak egy helyes, ezt kell aláhúznodok.

ló

Húsát megették.
Vándorló útjukon közlekedési eszközként szolgált.
Árucserként szolgált.

fehér kígyó

Szerencsét hoz.
Szerencsétlenséget jelent.
Kígyólevest főztek belőle.

sündisznó

A cigányság jelképe volt.
A gyermekeket szórakoztatta.
Húsát megették.

Rostás-Farkas György cigányszármazású irodalmár egyik csodálatos verseskötetének címe „Tiétek a szívem” – „Tumaroj muro jilo”. Verseihez az illusztrációkat F. Tóth Zsuzsanna készítette.

Az első grafika az eredeti, a mellette lévő apróbb változtatásokat figyelhettek meg. Legalább három különbséget fedeztetek fel!

A grafika „Levél Kálmánkához” című verséhez készült. A költő levele szeretett öccséhez íródott, melynek utolsó versszakaszát olvashatjátok:

*Már este van álom száll rám,
Ne haragudj, kicsi Kálmán,
Hogy rövid lett a levelem,
Aludj jól és áldodj velem.*

Táncoljunk!

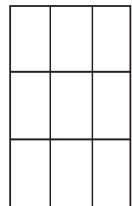
A Magyarországon élő cigányság táncai közül a „botoló” táncok igen érdekesek, sok ügyességet, jó ütemérzékeny kívánnak. Ezt a táncot nemcsak bottal táncolják, hanem más meglepő eszközökkel is! **Melyek ezek? Az alábbi rejtvényekből megtudhatjátok!**

földművelő
eszköz ➡

ereinkben
folyik ➡

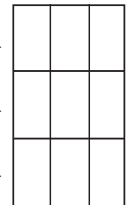
napnyugta ➡

varjú mondja ➡

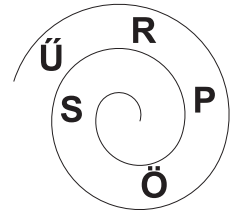
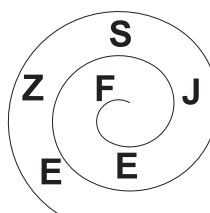
élteti a
növényeket ➡

berúgás
a kapuba ➡

A megfejtéseket a középső függőleges sorokban olvashatjátok!

A csigavonal közepétől ha kiindultok, a másik két táncesköt is felfedezhetitek!

Bari Károly gyűjtése nyomán:

Tavaszsüregző szokás

Februárban már gyakran kisütött a nap, de az öreg cigányok még fáztak. Négyen-öten kimentek a sátraik elé, és szívták a cseréppipáikat. Majd a pipáikat a sarkuk alá tették, toppantottak egyet és mondták:

*„– Eltörjük a pipácskát,
Csináljuk a tavaszkát!”*

A rejtvényekhez jó szórakozást kíván a Szerkesztőség!

Katonai túlélő tábor roma származású fiataloknak

A Honvédelmi Minisztérium várja mindazokat az elsősorban roma származású 17–20 éves középiskolás vagy középiskolát végzett fiúkat és lányokat, **akik szívesen részt vennének egy különleges katonai túlélő táborban.**

2008. július 14-től július 22-ig nemcsak speciális katonai programokra, hanem szabadidős rendezvényekre is vendégül látja az érdeklődő fiatalokat a Honvédelmi Minisztérium. A számos „túlélési” gyakorlat, például paintball, fegyver és lövészeti bemutatók mellett, a roma identitás és kultúra rejtelseibe is betekintést nyerhetnek a jelentkezők.

A szervezők nem titkolt célja, hogy megismertessék és megkedveltessék a roma fiatalokkal a katonaélet szépségeit, továbbá ismertessék a tiszt, tiszthelyettesi és szerződéses katonai pálya sajátosságait, lehetőségeit és előnyeit.

Jelentkezni 2008. 04. 22-től 06. 15-ig írásban az alábbi címen lehet:

Honvédelmi Minisztérium Kommunikációs és Toborzó Főosztály,
Jóni Tibor nyá. ezredes; 1055 Budapest, Balaton u. 7–11.

A pályázatban szerepeljen:

- név, – iskolai végzettség, – lakcím, – telefonszám,
- néhány mondat arról, hogy a jelentkező miért szeretne a túlélőtáborban részt venni
- valamint a gyakorlóruházat biztosításához a testmagasság, súly, cipő és póló méret.

A sikeres pályázókat legkésőbb 2008. június 20-ig levélben értesítik.

További információ Jóni Tibor nyá. ezredestől, tel.: (061) 474-1111/21734 mellék vagy a 30/415-4935.

LÉPJ EGYET ELŐRE!!!

Nincs meg a 8, esetleg a 10 osztályod és már nem vagy tanköteles, dolgozol, munkanélküli vagy?

Nincs még szakmád, de szeretnél?

ITT A LEHETŐSÉG, TELJESEN INGYEN!

A „Lépj egyet előre” képzési program elsősorban a szakképzetlen, a legfeljebb alapfokú iskolai végzettségű felnőttek számára nyújt lehetőséget, hogy olyan szakképzettséget szerezzenek, amelyek jelenleg a legkeresettebbek a régió munkaerőpiacán, illetve megszerezhetik az alapfokú iskolai végzettséget. A „Lépj egyet előre!” programban való részvétel lehetőségéről, feltételeiről tájékoztatót tartunk.

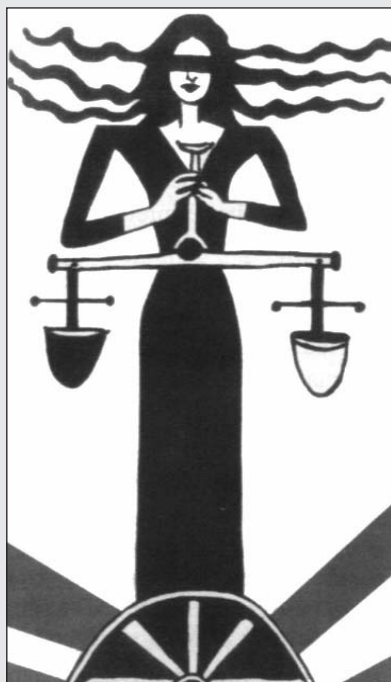
A soron következő tájékoztató időpontjáról információt ad:

Fodor Krisztina, ÁFSZ regionális mentor (Észak-alföldi Régió)
Telefon: 06-20/532-2233, email: fodor.krisztinka@gmail.com

Antidiszkriminációs Ügyfélszolgálati Hálózat

A hálózatban részt vevő ügyvédek

Borsod-Abaúj-Zemplén megye

Dr. Kiss Éva
3527 Miskolc,
Széchenyi út 35.
Tel: 06 (46) 354-811

Dr. Főnyedi Béla
3980 Sátoraljaújhely,
Kossuth tér 5.
Tel: 06 (47) 322-955

Bács-Kiskun megye

Dr. Sente Zsolt
6400 Kiskunhalas, Tó u. 36.
Tel: 06 (77) 428-064, 423-612
Fax: 06 (77) 428-064

Baranya megye

Dr. Olt György
7700 Mohács, Kossuth u. 51.
Tel: 06 (69) 510-315

Békés megye

Dr. Lipták András
5540 Szarvas.
Arató Pál u. 1/1.
Tel: 06 (66) 216-004

Csongrád megye

Dr. Simonné
Dr. Báron Zsuzsanna
6930 Makó,
Kálvária u. 94.
Tel: 06 (62) 219-015

Fejér megye

Dr. Dobai Lajos
8000 Székesfehérvár,
Börgyár út 2.
Tel: 06 (22) 313-463

Győr-Moson-Sopron megye

Dr. Karcagi-Mészáros Zsolt
9023 Győr, Hunyadi u. 13.
Tel./Fax: 06 (96) 442-968

Heves megye

Dr. Keindlné
Dr. Patyi Zsuzsanna
3360 Heves, Arany J. út 15.
Tel: 06 (36) 545-155

Hajdú-Bihar megye

Dr. Czakó Marianna
4031 Debrecen,
Kishegyesi út 38. fsz.
Tel: 06 (52) 541-657, 541-658
Mobil: 06-20/384-3853

Komárom-Esztergom megye

Dr. Kiss Juhász István
2800 Tatabánya,
Ságvári E. u. 15.
Tel: 06 (34) 323-185

Pest megye

Dr. Lázók Tibor
Dr. Várhelyi W. Péter
Budapest VII. ker.
Dohány u. 76. (OCÖ)
Tel.: 06-1-322-8903/115 mellék

Dr. Molnár Iván
2740 Abony,
Kossuth tér 1.
Tel: 06 (53) 360-135,
360-136/106 mellék
Fax: 06 (53) 360-064

Somogy megye

Dr. Kócsó József
7400 Kaposvár,
Szent Imre u. 14. 1/8.
Tel: 06 (82) 413-906

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye

Dr. Lőkös Eleonóra
4400 Nyíregyháza,
Hősök tere 9.
Tel: 06 (42) 407-468

Dr. Ferenczy Róbert
4600 Kisvárd,
Szent László út 57.
Tel: 06 (45) 421-523

Jász-Nagykun-Szolnok megye

Dr. Fancsal Ágnes
5000 Szolnok, Szapáry út 19.
Tel: 06 (56) 420-110

Tolna megye

Dr. Sümegi Helga
7090 Tamási, Rácvölgy 7.
Tel: 06 (74) 474-977
Fax: 06 (74) 570-110

Nógrád megye

Dr. Farkas Imre
2660 Balassagyarmat,
Rákóczi fejedelem u. 18.
Tel: 06 (35) 505-995
Fax: 06 (35) 300-782

Veszprém megye

Dr. Harcos Gábor
8200 Veszprém,
Szabadság tér 15.
Tel: 06 (88) 329-489

Zala megye

Dr. Németh Györgyi
8800 Nagykanizsa
Teleki u. 14.
Tel: 06 (93) 312-749

Vas megye

Dr. Kabay Gábor
9700 Szombathely,
Óperint u. 1.

